

საქართველო

საქართველო და სალიტერატურო ნახაზებიანი გაზეთი. გამოდის ყოველ კვირა აღმს.

№ 1.

იანვლის 3. 1893 წ.

№ 1.

განცხადება გაზეთში დასაბჭად მიიღება როგორც ქართულს, ისე სხვა ენებზედ. ფასი განცხადებისა სტრიქონზე 5 კაპ.

4783

საქმე
რომ.

გაზეთის ფასი წლიურად: ტფილისში 7 მან., ტფილისს გარე-
შე 8 მან., ნაქეზი წლით 4 მან., სამხ. თეთი 3 მან. თითო ნომე-
რი ღირს აბაზად. მსურველთ შეუძლიან გაზეთის ფასი ნაწილ-ნა-
წილად შემოიტანონ რედაქციასთან შეთანხმებით.

გაზეთის დაბარება შეიძლება ჯერჯერობით შემდეგს აღვნიშ-
ნიდეთ: "წერა-კითხვის საზოგადოების კანტელ არიიდან", (ტფილისი,
ბანკის ქარავასლა) ქართულ სამკითხველოდან (ტფილისი, ბანკის
ქარავასლა) და "ჯეჯილის" რედაქციიდან. ფოსტის აღრუსი: ВЪ ТИФ-
ЛИСЪ ВЪ РЕДАКЦІЮ "ДНЕДЖИЛИ" И "КВАЛИ".

მიმგვლევ

ჩვენი გულის-ბასუნი

ამხიარული ბუხარო!
 გულ-ჩახვეული ნუ ხარო!...
 მკვიანა სამთარს უგვარხარ
 და არც ცხელ ზღუფულს სძულხარო!»

მოვიდვართ მოსალოცავად,
 მოგვქვს სამკვლევი და კვალთა;
 დემრთმა მრავალს წელს დაგასწროსთ
 და გავითენოსთ ახალი!

შენ აგუგუგუებ ბუხარო
 დაბლა ნაკვერხხლის, მაღლა აღს...
 ნიგუხალს შეკიბინხსნაღებით,
 გაბეგუგუებით ნაპურწყალს.

და ლოცვა-ნატვრას დავიწყებთ...
 ეს შევლებური წესია:
 ის ერთი ასად მოიძვოს,
 რაც კარგი დავითენია!...

«ამდენი ზური და ღვინო!...
 «ხორაგული ამდენი!...
 «ამდენი ვაოვი ოთხ-ფეხი:
 «ცხენები, ძროხები და ცხენი.

«ამდენი ოქრო და ვერცხლი!
 «თვალ-მარგალიტი ამდენი!
 «სიკეთე ბევრი სხვა-და-სხვა
 «და დემრთი მხოლოდ ამხდენი!»

ამ ძველებურსა ნატვრასა
 ჩვენც დაუმატებთ ახალს:
 ამდენი თანამერმობილი
 და წამებითხველი ჩვენს «კვალს».

ამხიარული ბუხარო,
 დაფიქრებული ნუ ხარო.
 ჩვენს მოყვრებს უკვლას უგვარხარ!...
 მტრებს ხომ სძულხარ და სძულხარო.

ველმა წელიწადმა, მრავალ გეარად ს
 ედ შაობ, მრავალ ფერად ავად სახსე
 ებელმა მოიკაპა თავისი დღენი და
 ჯა ახალს დაულოცა. რას მოგვიტ
 ე ახალი, რითი გავგახარებ, ან სა
 მუხაროს რას გვიქადის,—ჯერ ვერა
 ვიტყვი; ეს კა, რომ ჩვენს საზოგადოებას დღ
 ხნიდანვე ცონებით დაძმულს ახალი წელიწ
 აწედნს ახალს გონებრივს საზრდოს, წინ უმ
 ფურცლებს ახალს ვაგვითხას.

წესი და რვი მოითხოვს, წესი და რვი, ს
 რედ საფუძლიანდ შემოღებული, რომ მითხველ
 ვაცნობოთ, თუ ხასა ეპირდებით ამ ვაგვითი დ
 უნდა მოგვთხოვთ მოპავალში. მაგრამ ვიდრე ჩ
 გულის წაღილს გულებარბედთ, ერთი ეს ვიკითხოთ,
 მართალია შემოდ წათქეში სიტყვები, თუ არა? მართ
 ლი ჩვენი საზოგადოება გონებრივად მოწყურებულ
 ლია? მართლა ხახბად დავწავებთ იგი ყოველსავე
 გონებრივს საზრდოს, ოღონდ ეს საზრდო კარგის
 ღირსებისა იყოს და არ უმტყუნოს საზოგადოების
 მოლოდინს? ვანა ვცხადებთ არა აქეთ საფუძველი
 სთქვან, რომ ამ უკანასკნელ ათ-თორმეტ წელიწად
 ში სხვა-და-სხვა ტურნალი და ვაგვით დაარსებულა,
 მაგრამ სიცოცხლე კი არ შერჩენია?

ამ საკითხავებს არდაპირ პასუხს მიეცემთ
 არც გვეზინან, რომ სიტყვა სათავეშივე მოვიტკ
 და პირველშივე გატაცება შეგვაშინონ. ჩვენ გვქამს,
 რომ საზოგადოებას მართლა ეჭირება იმისთანა დ
 გამოშვებით გამოცემა რომელიც მარკებელს დ
 საამო საკითხის თაე-თხის დროზედ აწედნდეს და
 კვალ-და-კვალ მისდევდეს ყოველსავე მოვლენას, რ
 მელიც კი საზოგადოების ყურადღების ღირსი შეიქე
 ბა. მართალია, ბევრი არა გამოშვებითი გამოცემა
 გაუქმებულა და მომავალშიც ბევრი გაუქმდება; მა
 გრამ ეს არ უნდა აბრკალდებდეს ახალ მიღეწეთ,
 ახალის შემოდების მსურველთა და გულ-მაგარად, ხელ
 მარჯვედ, მზნობით საესენი უნდა შეეკლან ამ ჯერ
 ჯერობით უმადურ საქმეს, რომელსაც უნებურად
 სხვებმა ქან-ვაწყვეტილებმა ხელი ააღეს.

ცხადია ყველასათვის, ვინც კი ჩვენს ავკარგია
 ნობას ავირდებდა, რომ უაზრებოდ, საჯაროდ ხმის
 ამოუღებდ და აზრის მყოფებარბედლად, ცნობრება
 არამც თუ მწილობა, შეუძლ ბელობა. მისი მიმდინარეო
 ეხლა ისე სადა და უზრალ როდილა არის, რომ
 მკონარგობას დაეჯერდ ეხლა გულში მუდ
 და გვეკონდეს ჩაქობილ რომ რამდენი დ
 საზოგადოებისათვის უ და უნაყოფო

მიმოხილვა

იმდენს შევიფერებებ წარმატებაში და მარულაში უკან ჩამორჩენილ ცხენივით ვამარჯვების ჯილდოს სხვას დაფულოკავთ. ეს ცილაობა; ეს კამათი მარტო ჩვენს თემოყვარობას არ შეეგება. რომ ასე იყოს, მაშინ კიდევ როგორც იქნებოდა ავიტანდით ჩვენს დაქვეითებას, მაგრამ აქ თემოყვარობასთან თავმჯიშვანება დაკავშირებულია.

დღეს ცხოვრება გამრავალფეროვანია; სწავლის უკონკრეტოება ცალკე ვეაწუშებებს, ქონების შემცირება ცალკე იწვევს და ამ ორივე ნაკლები ეფენება უნდა შეძლებისამებრ შევვლო და ავიტოვებ. ღლი ცოდა იქნება და ღლიც უსამართლობაც ჩვენს ხალხს ეფუკიერთო, ვითომ ამ ორ გვეარ სენს წამალს არ უმზადებდნენ, თავის შემცირებისამებრ მალამოს არ აცხებდნენ. მაშ რა არის, იმდენს დღითი დღე წიგნების გამრავლება და უხვად ხალხში ვი გავრეცელება? მაშ რა არის ეს ცილა თავად-ახნა-მეორებისა სწავლის საქმის უყეთესად მოწყობისათვის? მაშ რა არის ხიზნების საქმეზედ ზრუნვა, ევენახების წამლობა, ხოლოცრასთან ბრძოლა, კახეთში რკინის გზის გაყვანის საქმე? ყველა ეს უბრალო ცოდნობობა როდია. ყველა ეს ამტკიცებს, რომ საზოგადოება დღითი დღე ცდილობს წარმატების გზაზედ დადგომას და ჩვენი ვახეთიც ამ საზოგადოების წადილს ეკალში ჩაუდგება, მზარს მისცემს და ცხოვრების წინსვლას ემსახურება, როგორც კი დრო და ვარემოება ხელს შეუწყობს.

ჩვენ ვეცდებით ჩვენსა და ჩვენს მკითხველს შორის მგაზრობაზედ სიმეტი ვავაბათ, იმის სიხარულით და ვაგიზაროთ, იმის მშუხარებით შევსწუხდეთ. ჩვენ ვეცდებით ყოველსავე მოკლენაზედ უტყუარი და საფუძვლიანი სიტყვა წარმოვსთქვით, სიამართლიანი აზრით ვდავდებით. ცხოვრებას მეცნიერება გვერღში ამოვფუყნოთ და მეცნიერების ყურით ვისმინოთ, მეცნიერების თვლი ვადვენვით ქვეყნის ჩარხის წაღობა-უწყობა ტრიალს.

შეუძლვარი არაინ არის. ჩვენც შევიძლება ბევრში შევდეთ, მაგრამ როდესაც კი ჩვენს შეცდომას დაგვიტყობენ, ახლავ ბლარებასა ედებთ, ამ შეცდომას გულწრფელად აღვიარებთ, მაგრამ ნურც ჩვენი მკითხველები დაივიწყებენ, რომ შეუძლვარად საქმე არას დროს არ ვაკეთებულა და აზრთა შეუცდილებლად, შეუკამათებლად კეშმარტება არ ვამარტყვებულა.

ენაბრით ჩვენის მკითხველებისთვის ახალსა და პედნიერს წვლიწადს ტ სამაგვიროდ ენაბრით ჩვენთვისაც სიზნესა და საერთო თანაგრძნობას, რომ ახლად დაწყებულს საქმეს კეთილი შედეგი მივადევნოთ და საზოგადოების ნდობას ჩვენდა უნებურად არ ეუმტყუნოთ.

ანსულმა ორს წელს ბუერი რამ ვუწოდებდით მიკოლენ წამლობას. ბუერი ისეთი რამე მოხდა ამ ორის წლის განმავლობაში, რომ უოჯლის გონივრებით განიხილებულს ქართველისთვის დიდათ საკულისისთანავე. შარშან წლამდის არც ერთს ჩვენსა ფიქრთაზედ არ მოუვიდოდა, თუ სდამე, ცხნს მოას იქით, სპიათასის გერსტის სიმორტე, შიმილოას მოხდებოდა და ეს ჩვენ დაკავნასუვდა, ჩვენს მძღარს ჭეუწანაზედ თითქმის შიმილოასს უედღურებას მიკოვივდნა. ვინ არ იცის, რომ შარშანწინ და გასულს წელსაც რუსეთის ოცს გუბერნიამა ხელნი დაიმშა და ამის შერკი ჩვენს ჭეუწანას საერთოროტოდ დასტუდა თაჟხე.

როგორც მოკლესწინებით, შიელი დასავლეთის საქართველო, უმეტეს ნწილად, სიმიდის მოსკელით აღუმიტევიას და იკვებუა. უოჯლ წლეურად ამეტრთში და გურნასამეგრელოში შედი, რვა მილიონი ფუთი ხიმიდ გდის სახლავს გარეთ. ამის წყალობით შიელი ჭუთაისს გუბერნიის ერთ; თავად, ახსურნი და-ბოგინა ლუქმას სტამბოლსა კვეს, ვუს ისტურებებს და მტერ-მოკვივრესთან ბირნითლად გამოდის. მაგრამ ხომ იცით, რა მოხდა რუსეთის გუბერნიის დაშუვის გამო?... .

საქართველოში და კავკასიაში აგრძელეს სიმიდის გაყიდვა და ამით შექრდა შიელი-რვა მილიონი ფუთის ნაშუქურის დაშუმიცმა. ფულა გაბიქრავ; ჭრისასული ბელეკუში და სსსიმიდეკუში დაქობდა. ეს ბირელია შემოსევს ერთ ჩვენს ვლასამტროსაში, რომ ვიცს ქანება ქტონებს და ვო მოუმიზროს, მეკოლას სიმიდისგამო მძღარა მეკოლიც დაშუქულით. მაგრამ ამხუდ უფრო სსსიმიდო ამხავი გი-დვე ის მოხდა, რომ ჩვენს სსსიმიდეკუ და ბელეკუ დატენილი თქვენ ჭრისასულით და დონე კა არ გეგონდა; ერთ მძღრავთ და არის, ის გავკასსაქმის. ნეტაც დაშუქულიასთვის მანც ხელე გავკასმთა?... მაშინ გუსლასვე მანც დაწმეობლით ამ მოსსწრებით, რომ გავტრებულს მეკოლას ხელი გავკასმით. მაგრამ საშუქსროთ იმითაც რომ არა ერთი რა ჩვენს ჭრისასულიდან?... ეს რომ შეუძლებელია, ნასკვარი სიმიდის მანც გასადებოდა და უოვედ კარც მტეროდახთი ხელს მიაცივდა; პანვის ვალს, ცოტაც იცის, შიმიდებუქება. მაგრამ ვურც დაშუქება მეზობელმა გაიძლია გუში სიმიდით და ჩვენც გეს შეტეკანს სარკულბობსა ხა, ამით ახსნება წლეკანდელი მოკვლეო; სადაგიქმძღელი ბანკების გაიგუვდახი. ვინ იცის, რამდენი შუასტონა ვდღეს შემოსსწრებულ გარემოების წყალობით გულწრფელია, განსავგოვრებით ამეტრთში, შიმიდის სასკვლად და მიწა-წყალ სავართით არ გავდგომს, რადგან შარშანწელს სარკულბის შეუტანლობამ წელს ერთი ორად დააკვლიან. წინა წლის სარკულბს გასულის წლისაც შედ დართო. უნდა თუარა, ფული მანც სადამე უნდა მივიზინ და შეიტანან; თუ არ ჭსურთ, რომ

ანკის წეს-დებამ ცრთველზე დასუნ. ვინც ამ კარკიშობას გულდასმით დაკვირდება; არ შეიძლება არ დაწმუნდეს; რომ ჩვენი ცხოვრება უოკლეტის სივითშია ჩამდგარი და სათვალავს არ გეგნის; იქნაღს უნდა მოვლოდე რაიმე დამარცხოვლებელ კარკიშს. როდესაც გვეგონა, რომ ჩვენს უღმარებებს ბრწყინვალე შარვანდელი აჭეს შემომადგარი, ცხოვრდს ნათელს გვეყენს, ტკბილ ლექვის ნა-ყოფის გავაუწყის და მის გონლ წეროს ქვეშე გვიძინეს; სწორეთ ამ დროს შესამდებელია დაგვეგონოს ტუფმა გრა-ტელმა.

გასულის წლის დამდეგს; თითქოს მართლაც ასეთს თვლებში იყო ჩვენი კრი, რომ უფსად ვასიმს ურეუტრების მომასწავებელი ხმს: „ ხოლერა მოდისო! “ ჩვენ არაფრად ჩაგვრეთ ეს ამბავი და განვიგნებდით შევანის გროლს ჩეროს ქვეშე. ურადრდ შეურადლებელი მტერი ბინ-ძურის კაცობრობისას თავზე წამოაგვადგა მტინარეს. შეიქმნა უღელტა ჩვენის უბედურთ სოფლის ხალხსა; რო-მელიც სუენუნობით ცხოვროვდა მტკერ ნავაგში და არ ფიქრობდა სტვლის ვარეხს-სტვ კა, ხანამ სუედ არ შეძალ-ებოდა. თუმცე ნუ იტყვი!... აა, ეს სინამდურ უოფელი საუკეთესო გამარტვლებული ვაშლებსა ხოლერას. ამიტო-მად მოვლო ასე საშინლად ეს ჭირთა მარცხ-კასიოს სოფ-ლებუს. თვე ნახევრის განმავლობაში ამ სენმა გასწვდობტ რამდენიმე ათასი სული ჭაღჭუმში და სოფლებში. ჩვენში გესქებდა და თავდა-ზხნურებას მართლაც გაიფრთხო ძილი. უოკლეტს განმდა სეუტა; წმინდა და დასუიკაგება. უკლას კტრის ხელმა ცოცხი და სამეურსლეს წამიდე. უკლამი ტაქტიკატა თვალეთი, გონქანსტ მოკვერ, რომ საკო-რობო ერთობა, ერთმანეთის დახმარება; საერთო ძალით საერთო შტრის მოკვერება. მაგრამ რღად დროს?... გვიანდა იყო უოკლედე დონისიკება. ხოლერამ მინტ ვაკელიტა; რტ ვაიდეტეობდა; ამხსურწდა ჯურება მხვერწდა ჩვენის უღადრდებობა. რ იყო მიწეხი ასეთის ურედურების? ის იყო, რომ თავს გვიან შევიდეთ; რადგან წინასწარ თავდარიტს და შეცდებისეობას არ ვოვით ნნჩვეი. რტ დ-გვემართა; სუედ ჩვენი დასუდეტობით და შეცანტობით დგავებართა. მაგრამ ნთქებამ ერთი ჭირთ მარტეკელითა. ხოლერის ეპოო თავდა-ზხნურება და გლეხობა; რომელიც თითქმის დაშტორეულით იყვენ; ასევე ერთმანეთის დაუ-ახლოვდენ. პირველად ამ ხოლერამ ატრბობისას ორბეე ურეკებას, რომ ასინი ურთი-ერთმანეთის არ ვარჯის. იმთ პირველად იტმჩეს ამ სიკვდილის მოტეჟედის წინ-შე; თუ რა კარტე უოფელი ერთი შტორის ზურვის მიტე-ბს საერთო შტრის მოსკვერებლით. ვანთალეუტელმა ახლ-კაზღობამტ იკდრდა ჭაღჭიდან სოფლად ცასელა. რომ და-ხმარებოდა თავის უმტრის მძის. მხოლად ამ ხოლერას დროს იტმჩეს იმითა; რომ საჭრობა ცრუმობქმუნე და გაუნთალეუტელის ხალხის ტხის ჩვენს; სწავლება და წინა-მძღვრობა გაჭირების დროს.

არს ნახვები საუელახსიმო შეიქნა ჩვენის სასო-გალობისათვის რუსეთში მიმძილობა; იმს ჩვენ სასო-

გალობისატ ნთლად დახანსე; რომ მიწის ნიადაგს წვეწ-შინტ მოტვდა. იმს უკლარტ პური მოკვეტს, კელარტ ვაისს ახსხლოკს და ამისებოთ, როკორტ დამეუტელს კატს ადვლით ურკვე უოკლედე სენი, ასე დამეუტელს ვაისს-ტკუნინდა სხვა-და-სხვა სენი. საჭრობა შეიქმნა ჩვენიო სტვ კვროპულ სამეურნეო შტინკარების შტინკავლა და იქ-ურ სამეურნეო იარღების კოვოს და ხმარება. დამდა ჩვენ-ში ახალი მიმართლება სწავლა-შტინკარებისა და მის გამო-აქება სამეურნეო და სახელმისო სკოლების დაარტება ამს მოკვე ერთი მხრთ რტინის ტხეის ტუყვანა ჩვენს სეო-ბეპში და მხრებში, შტორე მხრით ელეკტროტრებისა და საგატრო, საელემენტო ანკისის საჭრობებს. პირველია ხლხის ნაწარმოების შტინხანვი და რტიან ფსად გამს-დეტელი; შტორე ითვი სარტვლით ფუფის შტორელი და გამსხსნებელი, რომ ამით ჩვენმა მიწის მომეშვე კნმა დაჭირების დროს ხელი ვაძობთოს და თავის მეურნობა წარსტკებაში შეიყვანოს. ასეთმა მოთხოვნილებამ ქართლ-კასიოს თავდა-ზხნურობა ააუტეინდა და ხელი გამოადე-პინს საერთო მომეშვების გულისთვის. ამს გადასწვდობტ კასეთში რტინის ტხის გაყენს საკუთარ დონისძიკით. ამ სხისამოხუნო მოკლემამ იმანთ ითვი წარსუელს წელს. რო-მელიც ამის ეპოო უნდა შტორტვსოს დასაწევის ქართონეო-ნით საქართვლოის თავდა-ზხნურობის თვითმომეშვების.

ჩვენ, რსავრეკელია, არა ვართ წოდებრების განკერ-ძობების მდიდეკელინი და არც კასტური წესწეობალების მომხრებთ; მაგრამ ამსტვ კერ ვიტეუთი, რომ უოკლეს ერ-ში არ იქოს სხვა-და-სხვა დონისის სასოკვადობა. ამ სასო-გალობათას წეობაში ერთს ითახნობა და წინამძღვრობა შეუღდა მხოლდოდ იმ ნაწილს მოტელის ერისას; რომელ-შინტ უფრო სუკრი გონებით განკეთებრეულა და სწო-ბრთვი მხნეთით აღჭურვლიდა კატისა გამოდინს საქვდობ-ჭეილა ამხარტხეხე. აა, ასეთს სასოკადრებას შეადგინდა მველად საქართვლოის თავდა-ზხნურობას; რომლის ისტო-რეულმა დეწამდა საქართვლოის ერს დეჟედის თავითი იტ-რი და ხსითი შეარტინა. დელს ახლმდა განთლებამ და კონსებრებამ განეთარტებამ გამოტყენას ამხარტხეე კვრო-პის წინამძღვრით აღჭურვილად წრე; რომელიც წეობის ხალხის განამძღვრობდა და რომელსტვ კეჟეთის მომა-კვდიდა. ამ წრეს არავითარი დამოკლებულია არ აჭეს არტ შთამომავლობასთან; არტ ეკართან. დელს სასოკადო სარ-ბიელზე გამოსული კტცო, თუ განთლებითი, განთრებით და ნიქით აღჭურვილია; აა, ის არის ნამდვლია მოთავე ერისა; ის არის ნამდვლია თავიც და თავადიც. ამისთვის კატს არავითარი კავტრთ არ აჭეს არტ ეკართან; არტ შთამომა-კვლობასთან. ამკვართივე ფიქროსდარტ ჩვენს სახელკვლობას წინა-პრებში, რომელნიც მართლად თავში უღატნ ჩვენს ქვეყნას და ნამდვლია პირველობატ იმთ ეკუთვითოდ. ნუ დაივითყუთ მით ნთქებამ:

ათახლდ ეკარი დწიქლად;
ათი ათახლდ წრდელიობა.

თუ კაცი თვითონ არ არის,
რედაი გვარი შევლია“.

ს ტ უ მ რ ე ბ ი

მე თუ ჩვენს მკვლევურ გვარების შიამოკებას ქსურს
შეაჩინოს თავისი ღირსება ნამდვილის მკვლევურის თავდა-
ზნაზრობის, უკუკვლად უნდა იცადოს უოკლეონისძიებით
ტუკ-გონების წვინთას და მუნიციპალში განათავსებას.

წარსულმა წელმა ერთი დიდი საკითხავი წამოიჭრა
ეს კართულის საზოგადოებას.

ეს საკითხავი პირდაპირ იმ სათავადამ არის წარმო-
შდინარი, რომ ერთს და საზოგადოებაშიც იგონო საჭი-
როება ისეთის შიგნის დანარსისა, რომელიცადაც შეს-
ბილებაა მის ბევრი სახელოსნო და სამეურნეო სწავლის
შესენა. მაგრამ ნუ დავივიწყებთ, რომ არა მარტო ხორცი-
თა ცრცხლად არს კაცი, არამედ სულითა.

ნუთუ მართლა პურსა და ღვინოს უნდა უდრესი სახრუ-
ნავი აღარ დაგვინებინარა გვეყვანასუ? .. გვაში უსულოთ ღე-
შა, აგრეთვე ერთი უდავლოთ მკვლავის ხროვაა. გონებითი
არსებობა არსებითი პურსკადე უფრო საჭიროა ჩვენთვის.
საჭიროა, შევინეთ სიტყვად და მკვლავსა და ჩვენის სახელო-
ების წინაპრებისა. აი, რა უნდა იქონი წადილი უოკელის
ჩვენთანისა და ჩვენს სკოლებსადაც ასეთი მიმართულება უნდა
ქმნიდეს... არ უნდა დავივიწყოთ, რომ მოშლად და დანერგვა
პოლინ ავლითა, მაგრამ აქვს და აღადგინა შეტად მუ-
ლი. ბევრჯერ ისიც მოხდა, რომ საშუალო დონისძი-
ბეც მოაპოვება საზოგადოებას, მაგრამ განმეორება გი ნებას
აღარ აძლევს ის ააშენოს, რაც მის გულის სწავდა. ნუდავი-
ვიწყებთ დიოკანის მახესს, აღუქმანდრე მაკლონელს რომ
უთხრა, როცა ის მსხეს ჩამოაფრება დიოკანის წინაშე. ანე-
ტე ამის არ მართმევე, რისიც მოგვმა არ შეგებლითა და
შენს სარეგულაციად სული მიდიოთა“.

კის იტყვის უარს, რომ სამეურნეო და სახელოსნო
სკოლების გამართვა სასარგებლო არ იქონი ჩვენის სახელო-
სთვის.

შიგლიად რაცა გვაქვს, ამას ვა ნუ დავკარგავთ.

რაცა შევსება სამეურნეო და სახელოსნო სკოლებს,
სწორედ აუცილებელი საჭიროა და ჩვენს საზოგადოებაშიც
მოკლეა შეუდგეს ამ დიდის საქმის განხორციელებას გა-
რეშე წარბის აღმოჩენით

ამ სახით თომცა წარსულმა წელმა დიდი მწუხარება
მოგვტყენა, მაგრამ სამაგიეროთ ბევრი სიკეთეც მოგვანიჭა.
ერთი უღრუხი საუბოთი გაკლდის წლისა იმდენი არის, რომ
მნ ნათლად დგანასუა სიმძლიო სიცოცხლის ნიშნები
ჩვენის თავდაზნაზრობისა. მშ გზა დაულოცოთ გასულ-
სა და სახარულით მივეკეთებოთ ასაღწეოქმადს.

გ. წერეთელი.

ცხელი ანთეთ გუზგუზა,
გამზიარულდეს ბუზბარი!...
გადათივლი ცოლ-შვილით
კარზე მოგვადგა სტუმარი.

გზაზე ტყის პირად ვყარენ
მშვიტ-მწეურელი, გამხდარი!...
გამოქცივან შიმშილსა,
გადმოულონათ მთა-ბარი.

ჩემი მათ არა ესმით-რა,
არც შე მესმის მათი ენა;
მაგრამ აღამით ძმები ვართ,
მამაც ერთი გვყავს ჩვენ ზენა.

ღეთის მოცემული ბევრი გვაქვს,
ხორაგი, პური და ღვინო,
რომ გვეოსთ შინაურებს და,
გარეთულდებოთ ვარჩინო...

შინ შემოლიან მგზავრები,
კუთხეებს მიჩერებთან
და რომ ვერ ჰხედვენ ხატებსა,
შემინებული კრთებთან.

პირჯვარსაც აღარ იწერენ,
ურჯულოს სახლი ჰგონიით...
სუფრას დაუსხდენ პირდაპირ
ეტყობათ, მადა ჰქონიით?

გამოდენ... გამოსისინდენ,
წითელი ღვინით თერებთან...
ჩადლიც არ უთხრეს მასპინძელს
და წასვლას ეპირებთან.

ამბობენ: „აქ ვერ დაერჩები
ამელამ!... ცოლდე არიო:
ურჯულოები ყოფილან
არ აქვსთ ხატი და ჯვარი!“

ვერ მიხედენ და ვერ შეიძლეს
გონებით მის წარმოდგენა,
რომ ხატიცა და ჯვარიცა
მასპინძელს გულში ესვენა!

აგო.

ბ ა შ რ ა ბ დ ი ლ ი

(1860—1895 წ. ქრ. აქედ)

იორგი ბრწყინვალის სიკვდილს შემდეგ გავიდა ოცდათორმეტი წელიწადი მშვიდობიანობაში. ამ დროს განმავლობაში საქართველო ისევ შენითდა პოლიტიკურ ძლიერებისათვის. აი, ასეთს დროს აღივსა ტახტზე ბაგრატ დიდი. ის იყო გიორგი ბრწყინვალის შვილიშვილი. ყმაწვილობიდანვე ეტყობოდა მას, რომ იგი შეიქმნებოდა ღირსი მემკვიდრე დიდებულის პაპისა.

ვინც კარვად დააკვირდება მისს სახეს გელათის ეკლესიისა ღვთისმშობლის ხატზე გამოხატულს, უნებურად გაივლებს გულში: ეს სწორედ იისივე დიდი მეფის სახე უნდა იყოსო. მისს კოცხლის დიდროს თვალგებში გამოვლარებს ერთსა და იმავე დროს მკერცობილი გონიერება, მხნე სული და შემპართებელი ძალი სიმამაცისა. მის სქოლად აბურდულს შავს წვერულვანს ეფუხური გამომეტყველება აქეს; მისი გავანერგებული ცხვირის ნესტოები თითქოს ცეცხლს აფრქვევენ.

ასეთს სახის მოყვანილობას უნდა ჰქონოდა დერიტად დადებული ძლიერი სულ-მადლობა; ქედ-მოუდრეკელი ზნობითი ძალი და უტეხი ხასიათი ყოველს გაჰკრევაში. მართლაც, რომ ასეთი მყვე იყო საჭირო იმ დროს, როდესაც უკუღმართი ზედი ჯიდავდებოდა საქართველოს ახალს განსაცდელს, ერთე ათად უფრო საშინელს ღვთის რისხვას, ვიდრე მონკოლებს შემოსევა იყო. იმ დროს, როდესაც თემურ-ლენგმა მთელი აღმოსავლეთი ფენ-ქვეშ გათოლა, როდესაც ჩინეთიდან მოკიდებული რუსეთადე ყოველი სახელმწიფო პირქვე დაშობა, ბაგრატ დიდმა განიზრახა თავის ერთი მუჟა ერთი პასუხის გაცემა, მასთან გამკლავება და იმის ძლიერების შეფერხება.

1380 წელს საქართველოში პირველად გაისმა თემურ მძლავრის ხმა. ის იყო შთამომავალი ჩინგის ყაენებისა და ჰქონდა საუფლის წულოთ სამარხანი. ჯერ-ჯერობით ის მხედართ-მოაწრობდა ჩინგის ყაენის ჯარებსა, შემდეგ განიზრახა თავის ნათესავების ამოწყვეტა, რადგან უფლოდა მთელი მონგოლის ხალხის მზრძანებელი თეთონი გაზღარაყო. ეს კაცი იყო საოცარი მამაკი და ტინიანი. რასაც გულში ამოიჭრიდა, ან უნდა მომკვდიარიყო, ან უნდა აესრულებინა. მის გარეგან სახეს ევროპის მისტორიფი და უფრო კი სპარსნი და სომეხნი გიხატებენ ამ-გვარათ. ის იყო ქოსა, ყითელი პირხმელი კაცი; ჰქონდა შორს გამსჭვრეტი წერილი ცეცხლმფრქვეი თვალები

და იყო კოკლი. ამისთვის სპარსელებმა უწოდეს მას თემურ-ლენგი, ესე იგი კოკლი. ევრასფერი კაცი მას თვალს ვერ გაუმართადა, როდესაც გარისხებული იყო. ბრძოლაში, თუ არ ძალიან გაჰირეების დროს, არ გამოვიდოდა. მას ჰყავდა ერთი ოქროს ფერი თურქმენული ცხენი დიდი ტანისა და საკვირველი მუხლი. ჰქონდა. მის ჯარში ცხენი არ გამოვიდოდა მისი გამსწრე. თემურს ჰქონდა შემზხარავი ხმა. ხშირად მომხლარა, რომ გამოცეკული მისი ჯარი ერთს მისს მკაფიო შეძახებას ისე უკან დაებრუნებოდა და მხნობის სული ჩაედვას. თემურ ლენგი იყო დიდი გონიერი კაცი და მრავალი მექნიერი თან დასდევდა. იმას დროგამომეებით უყვარდა მათთან სჯა და საქმეზე ლაპარაკი. ხასიათით იყო მისისხლე და გულბოროტი. ვინც ქედს მოუხრიდა და მონად ვაუხდებოდა, იმსახურებდა, სხვას არას ერჩოდა; მაგრამ წინააღმდეგთან იყო მხეცი და შეუბრალებელი. იმაზე უფრო არა ესიათონებოდა-რა, როცა გამარჯვებას შემდეგ მოკრულ თავების ზორას ნახებდა დადგმულსა. სძულდა ქრისტეს სარწმუნოება და თავის თავს ჰბიდა მანმადიანობის მოციქულად. ათის წლის განმავლობაში იმან დაიპყრო მონგოლეთი, სპარსეთი ბაბილონი და ასურეთი. რაც უფრო წინ მიდიდა, იმდენა უფრო იხენდა ქედ-მადლობას და შეუბრალებლობას. ზოლოს დროს ის დამეზავსა კაცის სისხლით დამთერალს. მისი გამარჯვების ამბები ყოველ წლებით გაისმოდა საქართველოში და რაც ხანი გადიოდა, უფრო და-უფრო ახლო ისმოდა მისგან წამებულის ქრისტიანების ვება.

ბაგრატ დიდი გრძობდა, რომ ქრისტიანობის შეუბრალებელი მტერი საქართველოს უხბოვდებოდა და არ იჯდა ტახტზე გულ ხელ დაკრებილი! ხმა იყო ყოველგან დაეარღნილი, რომ თემურ ლენგს არაფერს ბრძოლაში ორასს ათასზედ ნაკლები ჯარი არა ჰყავსო.

ბაგრატმა კარვად იცოდა, რომ ამისთანა ურდოს ერთი შებით ვერას უზამდა. ამის გამო ლაუწოდა თავის ერისთევებს და უბრძანა ციხეებისა და ხეობათა კარების გამაგრება. იმან გადასწყვიტა ბრძოლა ქვეყნის მძლეობით-არ შიგ თავის ქვეყანაში მოგერებით ომით და არა მისტომით. ხალხი კი წინათვე მოამზადა კავკასიის მჟეუად მთებში დასახიზნად; ერისთევებს თათთავისი ჯარები ციხეებში შეყავანინა და იქ საც-მაო სურსათი მოამზადებინა ჯარების საზრდრთ.

ყოველს ციხეს უნდა გაეწია ბრძოლა მოგერებით. თეთონ მყვე თავის რჩეული, თანშეზრდილი მეომარი რახმებით ტუელისის ქალაქში უნდა გამაგრებულყო. ის არ უშალავდა თავის ერს და რჩეულ

ბაგრატ V დიდი

მომარა კაცებს საშიშარს მდგომარეობას. მაგრამ ამისთანავე ქადაგება: ქრის გაძლიერდა უნდაო. გადავდევთ სასიკვდილოდ თავი, დავიფაროთ ჩვენი ადგილი მამული და ჯვარის თავიანისმცემლობაო. მეფემ გაიმეხა გული და მისმა მაგალითმა ერიც განაშენეა.

მაგრამ საუბედუროდ ასის წლის ბატონობამ მონგოლებისამ ძველმეურ საქართველოს მთავრებს და ერისთავებს ხასიათი ტ ზე წაუხდინა. ბევრ მთავანს საკუთარი სარგებლობის ძიება ურჩენებოდა ქვეყნის სიკეთეს და ზოგიერთი ძლიერი მთავრები საქართველონას გულში სულ სხვას ფიქრობდნენ.

ბაგრატს ჰყავდა თანშეზრდილი შვილი გიორგი მეექვსე, რომელიც სიმაპციით და უტუბი ხასიათით მამას უკან არ ჩამორჩებოდა. ის იყო ნამდვილი მამის მარჯვენა. როდესაც ბაგრატმა განიზრახა ტფილისში გამაგრება თავის რჩეული ჯარითა, შვილი სამწევრის ვაგზაუნა ქვეყნის საპატრონოდ. გიორგის განსაკუთრებით ლიბთ-იმერეთიდან უნდა ვაღმომეღებინა ახალ-ახალი ჯარები: თავი და ბოლო ახრი მეფესა კი ეს იყო, რომ გიორგი გამხდარიყო ერის სულის ჩამდგმელი იმ გაკირების დროს, როცა თეითონ ტფილისის ციხეში დარჩებოდა შეწყვედილი.

1390 წელს თემურ ლენგი, როგორც ზღვის ტალღა გადმოვიარდა სომხეთში, ავესო ჯარით მიტეული ქვეყანა და დაიზამთრა კარნუ ქალაქში (ახრუშში). ქრისტიანობის ეპეის ხმამ მოაწია ბაგრატის ყურბამისს.

უწინდელი მონგოლები წინდა ეკლესიებს მაინც არ შეხებია. კი არა, ისინი პატრის სცემდნენ სამოღვლოებს და არ ეტებოდნენ ქრისტეს სჯულსა. მხოლოდ არ შეიწყნარებდნენ მეფისა და მთავრობის ქედ-მადლობას. ქვეყნიდან ითხოვდნენ წლიურს ვადასახადს და აწევედნენ ხალხს საომარად. თემურ ლენგს კი აჰას გარდა სძულდა საოცრად ქრისტეს სარწმუნოება, სწევა და ქცევა ტაძრებს, სპობდა ხატსა და ჯვარს და შეურაცხყოფას აყენებდა მღვდელმონაზონთა.

ამ გარემოებამ მორწმუნე და მამაცი ნაწილი ქართველებისა თავის სახელოვან მეფიანა კიდევ უფრო გააბრაზა. მხოლოდ სუსტნი და ჯაბანნი ეძლეოდნენ სასოწარკვეთილებას. ამ დროს საკუთარი სარგებლობის მძიძებელი მთავარნი ჩუმ-ჩუმად მოკიჭულებს ჰგზენდნენ თემურ ლენგთან, უტყაღებდნენ მას მორჩილებას, შეასმენდნენ მხე მეფეს და იწევედნენ მახედ განრისხებულს მტარეალსა. თემურ ლენგი ამ ბოზად: ერთი მეტე საქართველოს ერის მეფე ქაშაის როგორ არ მოდის ჩემთან და მუღლმოყრილი არ მევედრება შეწყნარებასო, როგორ ბედავს ცი-

ხების მაგრებას, ხალხის დახიზნას და ჩემთან შემასაო. ამსობაში და სპოცის მმართველი შურდიანი შვილი ეირ შველი და სამცხე კლაჯეთის პატრონი ათაბაგი მეტეკა შვირგე წაიღდნ კარნუ ქალაქს და გამაუტხანდეს ქრისტიანობის დაუტხრომელს მტერს ქვეშევრდომობა.

ბაგრატიანთის თავზარდამცემი იყო ასეთი გამცემობა ძლიერის მთავრებისა; მაგრამ ის მისთანა კაცი არ იყო, რომ თავი მოეხარა. 1392 წლის ვან-მელობაში მას რამდენჯერმე მოუეიდა თემურ ლენგის დესპანი, რომელიც იწევედა მეფეს მორჩილებითათვის; მაგრამ ბაგრატს თავი ვადაედა ბრძოლისთვის. მისი მხნობა სულს უდგამდა მის ერს და ყველანი ფიქრობდნენ თავის სარწმუნოებისა და მეფის გულისთვის თავდადებას.

1393 წელს შურდიანი შვილი ეირ შველი წამოაუძღვა თემურ-ლენგს, რომელმაც ვაღმაველი აპოცი, თრიალეთი, საბრათიანო და მანგლისის გზით გამოვიართა ტფილისში. მაგრამ მაგიერად შურდიანი შვილის მეგვარე თრიალეთისა და ჯავახეთის ერისთავი, სიციერ შველი, თავგანწირული მეფისათვის, შვიედა ბეხუშის, ანუ ორბეის ციხეში (აქმულალის მახლობლად) თავის ხიზნიანა ჯარით და მღვდელ-მონაზონით. მას თან ახლდა ქათალიკოსი ელიოს. დაამზდა მრაველი პური, ლენო, ჯოგი და შეუღდა ციხის დაღვას. როგორც მან, ისე სხვებმაც განამარტეს ციხეები, მოხუტებულნი, დედაკაცი და ჩელინი მთებში დაიხიზნენ. თემურ-ლენგი შემოესია საქართველოს ურიცხვი ჯარით, მაგრამ რა ნახა? სოფლებში კაცის სული არ იყო. მიუღამელო ციხეები, მღვიმეები და მთათ-საფანეები კი ვატრინილი იყვენ ხალხით და ყველანი მზად იყვენ ბრძოლისათვის. აღარავინ მას თავს არ უზრიადა და წინ არ ეგებებოდა. მართალია მან ჯარით მოიცვა მიტეული საქართველოს საზღვრები, გორა მინდრები, მაგრამ რა?... ნახევარ მილიონს ჯარს საზრდო უნდოდა და საზრდო არსად იყო. ყოველი სიმაგრე და ციხე გაკირებული ბრძოლით უნდა აეღო. იმან ყოველ გამაგრებულს ალაგს კალკე რაზმი შემოარტყა და თავის უმთავრესი ძალა შეასუსტა. კლდოდან, ტყეებიდან და სიმაგრეებიდან მხოლოდ მექარის ხმა ისმოდა. საცა კი მოასწრებდნენ პატარ-პატარა გაბნეულ თათრის გუნდებს, ქართველები მაშინვე ვაღმომეშვოდნენ სიმაგრეებიდან და მუსრს ადენდნენ. ქვეყნის მტარეალს ჯერ ამისთანა გაკირება არ ენახა. თემურ-ლენგმა იფიქრა, თუ ყველაზე უმაღლ მეფე და მისი სატახტო ქალაქი არ შევიპყარი, ცუდად არის საქმეო და ვაე-შურა მანგლისიდან ტფილისს. კრწანისა, სართიქალა, დიღომი და ალგეთის მიდამო სულ მისი ჯარით ვა-

იესო. ტფილისის ციხე შვიდწილად ვარაუდობს. მფეუ ბაგრატი ყოველსავე მოძრაობას მტრისა ჯარისას ციხიდან თვალ-ყურს აღეცნებდა.

ამ დროს მისი შვილი გიორგი სამწევრისიდან მთელს საქართველოს ციხე ხეობებს განკარგულენას აძლევდა და იმერეთში ჯარებს აწვადებდა. ერთი თვე არ გასულა და თემურ-ლენგი გაქირებებაში ჩაეარდა. მას სურსათი აკლდა. მისი გუნდები ელარ ბედადენ შიგნით ქალაქებში და სოფლებში თარეშობას.

ბაგრატი იცოდა ესე ყოველივე და განიზრახა ტფილისის ციხიდან გამოსვლა და უცერად გარღვევა მტრის სანგლებისა. იმან განაზნევა თავისი პატარა რჩეული ჯარი შემდეგი სიტყვებით: «მანო ქართველ-

ნო, ბერად სჯობია თავი დაეცდეთ სარწმუნოებისათვის, ვიდრე უომრად დაეცეოჩილოთ და დედაკაცურად შეეცეოჩონ ჩვენსავე სიმაგრეებში».

ქართველები თავის გულადის მფის წინამძღოლობით ფიცლად დაეცნ თემურ ლენგის სანგლებს, დაუწყეს რღვევა ჯარს და ხოცვა თათრებსა. მათმა მედგარმა გამგებულმა ბრძოლამ შეაფიქრა თემურ-ლენგი, უცბად მოიშეულა ახალ-ახალი ჯარები და ქართველებმა გუნდის სიმაჯალეში ელარ გაატანეს; იმათ დახოცეს მრავალი და შემობრუნდნ გამარჯვებული ისეც ციხეში. თემურ-ლენგმა რომ ელარა მოახერხა-რა და ციხე ელარ აიღო, შემდეგ მოაკლო სხვა გარეშე ქალაქებს და ციხეებს ჯარები

და ტფილისის ციხის ასაღებად მოიშველა. მან დააკეთებინა რკინის ჩრტლები, მეომარებმა თათრებს წინ და ისე მიიტანეს იერიში ციხეზე. მრავალი თათრის ჯარი მოსწყდა, მაგრამ გამარჯვება მიიწვლი ათურსტელის უმრავლესობას დაჩინა. თემურ-ლენგი საოკრად გააკვირვა ბაგრატისა და მისი ჯარის მამაკობამ, მეტად იამა მეფის შეპყრობა და როგორც გვირ მეფეს ეკადრებოდა, ისე მოექცა; მაგრამ მეფისა და დედოფლის ხელში ჩაგდებით ქვეყანა მიიწვლი ვერ დაიპყრო. საქართველოში მაშინვე ბაგრატისათანავე უშიშარმა კაცმა, მისმა შვილმა გიორგიმ, ამოიპყრა თავი, რომელმაც თარვებშით ემუქრებოდა მისი ჯარის გაწყვეტას.

თემურ-ლენგმა იგრძნო შიში, საქაროდ აიყარა თავისი ჯარით და წაიღო ყარაბაღს. მეფე ბაგრატს და დედოფალს ანანს შეუქინა კაცები გასამხმადიანებლად, პირიდებოდა თავის თანასწორ პატრიუს და საქართველოს მშვიდობიანობას. მაგრამ ბაგრატი მტკიცედ იდგა.

მეორე წელიწადს თემურ-ლენგმა ისევ შეგროვდა დიდი ჯარი, უქინა საუკეთესო მხედართმთავარი და გაგზავნა საქართველოში საბოლოოდ დასაპყრობათ. იმან უბრძანა ჯარის უფროსს ნულარაის შეიწყალებთ: ნურც ჩიილსა და ნურც მოხუცებულსაო. დაანგრეთ ეკლესიები, დასწით და შემუსრეთ მღვდლები და მტრებო. ეს მეორე შემოსევა თემურ-ლენგისა ერთი ათად უშპარესი შეიქმნა საქართველოსათვის. იმათ დასწყეს და გაცარკვეს მცხეთა, შემდეგ გავიდნენ ქვაბთახეის. დიდებულის ქვაბთახეის ტაძარში შეამწყდღეს მრავალი მღვდელ-მონაზონი ებისკოპოსები და გამაწყვეს. პატრიოსანთ დედათ-მონაზვნებს ჩააცვეს ჯამბაზების ტანისაშოსი, შეაბეს ცეცები და ძალას ატანდნენ სამარცხეინოთ ეთამაშნათ საჯაროდ. შემდეგ ყველანი ცუხლში დასწყვეს. აქედან გავიდნენ რუისს, რომელიც ძლიერ გაუმარდათ. მეფე გიორგიმ მოაშველა ახალი ჯარები და თათრებს საკმე ძლიერი გაუჭირდათ. ბოლოს თემურ-ლენგის სპასალარი უკან დაბრუნებას აპირებდა, რომ ქნის ერისთავსა და მის სამფლობელოს მალრან-დეალოთს არ ელაოტანა. ამის გამო რუისი გაცყდა, დამცველი გაეღრტეს და რუისის ეკლესია დაარლიეს. მაგრამ თემურ-ლენგმა მიიწვლი ვერ მოიკიდა ფეხი საქართველოში, რადგან საქართველოს მეთარეშენი მუღამ იმის ჯარების უკან ჩნდებოდნენ, წერილთათრის გუნდებს სწყეტდნენ და ნაცარკვეს ართმეედნენ. თათრის ჯარი საქაროდ ისევ დაბრუნდა ყარაბაღს და თუმცა მიულოცა თემურ-ლენგს გამარჯვება, მაგრამ ამისთანა გამარჯვება დამარცხებას უფრო ჰგავდა, რადგან საქართველო ისევ დაუმორჩილებე-

ლი დარჩა და გიორგი მეფე ხელახლად ბრძოლას ემზადებოდა. თემურ-ლენგს ჯავრისაგან ბრახი ვრეოდა.

ამ დროს ბაგრატი მეფემ ტყეობაში ჩაიღდა შური თემურ-ლენგისა. იმან სახით აღიარა მხმადიანობა და მოიგო მტარეალის გული. შემდეგ უთხრა თემურს: საქართველოს უწემოდ თერ დამორჩილებო. მომეც შენი რჩეული ჯარი, თორმეტი ათასი კაცი, მე ვეაღი ჩემს სამფელოში, შეილსა ცდავა მშვიდებ და ერსაც მხმადიანობას მივაღებინებო. თემური აღტაცებით დაეთანახმა ბაგრატს და გამოატანა თავის საუკეთესო ჯარი. ბაგრატსაც ეს უნდოდა. ის გამოემართა საქართველოსკენ და გაგზავნა წინდაწინ თავის ერთგული კაცები შეილოან. აბა, მზად დამხედი ქნის ხეობის სიფრთოეში ბერციხესა და კარხობის ციხეებს შორისო.

მართლაც იმ დროს გიორგი მეფე იმერთიდან შეუტრა მალრან-დეალოთს და ორგული ქნის ერისთავი აიკო, გამოამეცა ბერციხიდან და თეთონ გამარდა. ის მოელოდა მამას. ბაგრატი ეთომც შეილის შესაპყრობათ სწრაფად გაექანა ქნის ხეობაში და ამავე დროს საიდუმლოთ მისწყრა კახეთისა და მთიულეთის ერისთავებს ჯარი მოეშველენინათ, რომ თათრის ჯარს უკან მოქცეოდნენ და კარხობის ციხესთან ხეობა შეეკრათ. აქ ამ სიფრთოეში მამამ და შეილომა მწარე დღე დააყენეს თათრის ჯარს. მოუდგნენ წინ და უკან, შეიმწყდღეს გაუელ მთებში და ისე გასწყვიტეს თორმეტი ათასი კაცი, რომ მთხრობელიც ევლარ მივიდა თემურ-ლენგთან.

ქვეყნის მტარეალს თანზარი დაცვა, როცა შეიტყო ამბავი მისი საუკეთესო ჯარის გაწყვეტისა. ის შიშით აცახცახდა, თითქოს ეგონა მთელი მისმიერ დაპყრობილი ქვეყნები განუდგენო. იმ დროს ევლარა ქნარა, რადგან ომში გაწაფული საუკეთესო ჯარი თითქმის სულ აღარ ჰყავდა.

მეფე ბაგრატს ერის თეალოში დიდების შარავანდითი მოესხა. მთელი საქართველო აღტაცებაში იყო. ყველა განდგომილი მთაწრები ისევ დაუმორჩილდნენ. მაგრამ მეფემ იცოდა თემურ-ლენგის მესიხსტეობა. იცოდა, რომ არ შეარჩენდა ასეთს მისს დამცირებას და იწყო ხელახლად ქვეყნის გამარება. თავისი ახოვანი შვილი გიორგი გაგზავნა იმერთის ახალი ჯარების მოსაყრფევად. ამ დროს ათაბაკი ბექამეორე მოკვდა და მისი მემკვიდრე იოანე სამტეხსაათაბაგოს ჯარით მეფე ბაგრატს და გიორგის შემოუერთდა.

თემურ-ლენგმა იწყო ახალი ჯარების მოკრევა სპარსეთში, თურქისტანში, შაქი-შირვანში და დიდ

სომხეთში. ამ ეპოქად იმან ბევრად უფრო დიდი ჯარი შეკრიბა, ვიდრე პირველ შემოსევებში. მოვიდა გაზაფხულის პირზე ბარდაეს. ამ დროს მტკვარი გადიდებულიყო. იმან გააკეთა ნაუცების ხრდი და გაიყვანა ჯარიც, შემდეგ დაიძრა ალაზნის შესართავისკენ და დასცა ბინა შირაქის ევლზე, რადგან საქართველოში ევლარ შემოხვდა. ის მხოლოდ იქიდან ემუქრებოდა ჯერ კახეთის გაწყვეტას და შემდეგ ქართლში შესევას. ბაგრატი და გიორგი მიეშველენ კახეთს. საქართველოს ჯარი ისეთი გულგზავიადებულა შეიქმნა, რომ თემურ-ლენგის ჯარის სიდიდეს არ მოერიდენ, ჩამოდგენ კახეთის სამხრეთ საზღვარზე და თვითონ შეუტყეს მტერს.

თემურ-ლენგსაც ეს უნდოდა. იმან თავის ჯარს უკან დარჩაგები დაუყენა, რომ ქართველებს პირველ შეტაკებებზე ჯარი არ შეშინებულყო და არ გაქცეულიყო.

ქართველებმა თემურ-ლენგის მოწინავე ჯარს მისელებისთანავე ხელი დაჰრიეს და თვით უშთაერეს ურდოში შეანარცხეს. შეიქნა საშინელი ხელჩარეული ბრძოლა. თემურ-ლენგი შეფიქრდა. მესხნი და იმერლები გიორგი მეფისწულის თაოსნობით ისე მძლავრად დაუტაკენ თათრის შუაგულ ურდოს, რომ თითქმის თემურ-ლენგის სადგომ ბანაკამდის მიატანეს. იმით გასტყრეს ურდო ორნაწილათ. ბინდვა გაეყარა ორივე მებრძოლი. ქართველები გამობრუნდნენ თავის ბანაკში ძალიან დაღუფლები.

იმლაქმა თემურ-ლენგმა შეაჯიროვა გაუანტული ჯარი ერთად და მერევე დღეს თვითონ გამოვიდა ბრძოლის ევლზე, წამოდგა წინ და შესძახა სახარელო ხმით: „ჰალლა, ჰალლა!...“ ეს ხმა მებრძოთი გაიხმა მთელს ურდოში და ჩაუდგა მამაკობის სული შეშინებულს თათრის ჯარს.

ქართველები ერთიათად ნაკლები იყვენ. წინააღობის ომში დაქანცულებმა დიდნას ევლარ გაუბლეს ახალ მოსულს თათრის ჯარს, საქართოდ უკან დაიწიეს და შეეფარენ კახეთის ვალმაზრის ტყეებსა.

თემურ-ლენგმა დგენა ევლარ უყო; მხოლოდ ის ფიქრობდა სხვა მართი შესევას საქართველოში.

იმან იგრძნო, რომ კაცკასიის მთებში და მითიულნი ბუდეთ ჰქონდათ ქართველებს გადაქცეული. არწიეს სანამ ბუდეს არ დაურგრეეს კაცი, მანამ თავიდან ვერ მოიშორებოდა. აი, ამისგამო თემურ-ლენგმა განიზრახა დაღისტინის დამორჩილება და მითიული ხალხის გაოთარება.

მეფე ბაგრატი და გიორგი ამ დამარცხებას შემდეგ გამობრუნდნენ უკან და მოეშველენ ისევ თავის ქვეყანას. ბაგრატი შეიღოს დაულოცა სამეფო ტახ-

ტი და თითონ ბერათ შევდა გელათის მონასტერში. სწორეთ ამდროს დახატული უნდა იყოს ევლრებისადღეთის მშობლები, რომელზედაც ბაგრატი დიდი ხელგაპყრობით არის და მუსლიმადრეცილო ნაწილს თავის ცოდვას, ერთი წაით რომ მამამდანიეთ განშადა.

საქართველოს მატინე მის მეფედან გადადგომის დროს უჩენებს 1395 წელს. მაგრამ ჩემი აზრით ბაგრატი ამ დროს შემდეგაც მეფობდა. ის უნდა მიცვლილიყო არა უადრესს 1403 წლისა ქრისტეს აქეთ. მას შემდეგ გიორგი მეფემ კიდევ ოთხი შემოსევა იტვირთა თემურ-ლენგისა.

ბოლოს შესევდა კაცკასიის მთებში, საცა გიორგი მეფე ზურგს აძლევდა კაცკასიის ხალხს, ძალიან გასტყება თემურ-ლენგის გული და მისი ძალი. მითიულებმა ძალიან ბევრი მგომრები გაუწყვიტეს. მთებში რომ ევლარა მოაზნებარა, ის ვადეიდა სამხრეთ რუსეთში, დაიპყრო კოტა ხნობით ეს ქვეყანა და უტუტა ინდოეთისკენ.

ინდოეთიდან დაბრუნებული სამარყანდში მოკვდა. ამ სახით როცა მონათლებს შემდეგ საქართველომ წელი გაიმგარა, გიორგი ბრწყინვალის თაოსნობით ემზადებოდა ისევ თამარის დრო მოებრუნებინა და კვლავ პოლიტიკურის ძლიერებისათვის ახალი ნაბიჯი წინ წადგა ბაგრატი დიდის წყალობით, აი, ამ დროს თემურ-ლენგმა მეროდ გასტყება საქართველო და საბოლოოდ მოაუძღურა, თუქცა თვითონაც კი წელი მოსწყდა.

თემურ-ლენგი მოუნდა საქართველოში ბრძოლას თითქმის ოთარმეტი წელიწადი! ბაგრატი მებრძოთის დეწლი კიდევ უფრო დიდთ მოგვეჩვენება, თუ წარმოვიდგენთ, რომ იმან არამც თუ საქართველოს სეებედი იტვირთა, არამედ ქვეყნის მტარაღოს გზაზედ ვადეილობა და ღიარ გაუშვა დასავლეთის საქრისტიანო ევროპის დასაპყრობათ. მაგრამ ეინ არის დღეს ამის დამზახეი?...

გ. წართუელი.

გ ა ნ თ ი ა დ ი

თა-წმინდა ჩაფიქრებულა, შეკურებს ცისკრის ვარსკვლავსა; მნათობი სხივებს მალლით ჰჭენს აადღადებულის საფლავსა.

დაღუმებულა მთა-წმინდა, მიმნს ღულუნსა მტკერისასა, — მღინარე ნანას უმღერის რაინდსა, ჟრჩისა მტრისასა.

მთაწმინდა გულში იხუტებს
საშვილოშვილო სამარცხს,
მამა დაეთსა ავედრებს,
აბარებს ქვეყნის მოყვარეს.

მგოსანი გრძნობა მორცევით
თვალს აელვებს არე-მარცხსა
და გულის პასუხს ნარწარად
უმღერის ტურფა მხარცხს:

„ცა-ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტო,
ჩემო სამშობლო მხარცო,
სწეული დაებრუნებულვარ,
მკურნალად შემეყარო!“

„ეერ ავიტანე ობლობა,
სისხლის ცრემლები ეღვარეო,
წამძლია სულმა და გულმა,—
შენს ნახვას დაეცქარეო.“

„წინ მომეცევენ ღიმილით
შენი მზე, შენი მთვარეო,
გუნდი და გუნდი ეარსკლავი,
მოკაშკაშ-მოელვარეო.“

„გულში იფეთმა სიამეი,
სხელები უტყუარეო,—
ი და ვარდი დამეკნარი
ხელახლად გამიხარეო.“

„ცა-ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტო,
სულის-ჩამდგმეო მხარცო!
შენი ვარ, შენთვის მოკვლები,
შენზედვე მგლოვიარეო.“

„ნურს მკვლარს გამწირავ, ნურს ცოცხალს,
ზე კალთა დამაფარეო,
და რომ მოკვლები, გახსოვდეს,
ანდრძობი დავიბარეო.“

„ღღა-შვილობამ ბერის არ გთხოვე--
შენს მიწას მიმპარეო,
ცა ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტო,
ჩემო სამშობლო მხარცო!...“

აკაკი.

მონარკული სიტყვა

რომბა ჩვენებურმა ახალ-გაქცემამ რადაც
განკეპით ამერიკაში ამოქეო თავი და
იქიდან დაბრუნებული აგრონომობასა ჩე-
ობდა. თან სამკალი მანქანაც წამოეღო. მიმართა

ამ აგრონომმა ერთს ჩვენებურს დიდს ძემბეულეს
სამსახურში დაწინაურებულს და ოხურჯობა-
შიაც გათქმულს. შეუბეს კამეუები მამინას,
მაგრამ ჩვენებურმა დინჯმა ზირტუეებმა ვერ
იარშიეს სწრაფი ამერიკელების მოკონება.
შეუბეს ცხენები, «კურნად» თუთ აგრონომი
წამოსკუდა, მაგრამ მანაც არა გამოვიდა-რა.
თუცა ბევრი უევირა ცხენებს «კურნადა» ინგ-
ლისურად: «ჭიბ, ჭიბ, ჭიბო!...» მანაც ვერ მო-
არჯულა. ცხენები დაეკედენ, ენა გასთვლეს,
მამინა დაღეწეს.

ოხურჯობის ქეიფსედ მოსულმა ძემბეულემ
შიინსო აგრონომი და უთხრა:

— ემაწვილო, მე სამოც-და-ათის წლის
კაცი ვარ, დახურაღ-ლეიტენანტი მქვიან, მე
არ ვიცი ინგლისური და ჩემ ცხენებს საიდან
უკადნიებათო?...
* * *

ძემბეობა და ხარისხით განთქმულმა თა-
ვადიძეილმა წინამძღოლობა მოიწადინა. ერთ-
სულ განაშეეს, მეორედ განაშეეს, მესამედ დი-
დის აბით ამოირნიეს. მისხლიცად მრავალი
ხალხი მივიდა. მიმოცავთა შორის იყო ორი
გურიიდან ჩამოსული თავადიძეილი, ხნით
ტოლნი ამორჩეულის წინამძღოლისა და სამსა-
ხურძიაც წინ წასულნი მილოცვის სიტყვა
ამ ორმა თავადიძეილმა დიდი ეოფითა და
აბით მოახსენეს და სხვათა შორის უთხრეს:

— გუშინ გურიიდან გიანელით, გსახედ
სულ თქვენს ამორჩევესედ ღაზარაკობდენ. სო-
გი შიძობდა, ვაი თუ განაშეონო. ჩვენ გან-
კვიკვირდა, ამისთანა ფიქრი როგორ ვისძე
მოუვიდა, ქართლ-კახეთის თავად-ახსაურთა
როგორ იკადრებს, რომ ი-ე მ-ბ-ნი გან-
მავონო!

გურულებმა რომ სიტყვა გაათავეს, ახალი
წინამძღოლი ზატარა ხანს განურდა და მეტე დინ-
ჯად უახსუსა გამტყრებულ სტუმრებს:

— მარშან-წინა იკადრეს და განაშეეს კიდევ.

ყ ხ ე ლ — ყ ხ ე ლ ი ა მ ბ ე ბ ი

ემოვლგი ფეხი — გწყალობდეს ღმერთი! ფეხი ჩემი და კვალი ანგელოზისა! ამ სიტყვებით იწყებოდა ჩვენ ში სახალწლო მილოცვა და ჩვენც ამ სიტყვებითვე მოვიდეთ მოსამკლვეად და მამა-პაპურის ხონჩით მოგიძღვრეთ „კვალს“.

„შემოვლდით ფეხი — გწყალობდეს ღმერთი! ფეხი ჩემი და კვალი ანგელოზისა!“ გავიღეთ კარი და დაგვხვედრეთ გახურებული ბუხარი, რომ თქვენთან ერთად ჩვენც შემოვუსხდეთ გარს და ხმა-შეწყობილად შემოვსძახოთ:

გამხიარულდი ბუხარო!
 გულ-ჩახვეული ნუ ხარო!
 მცივანა ზამთარს უყვარხარ
 და არც ცხელ ზაფხულს სძულხარო!... ჭ ს გ.

მაგრამ ისეთ კილოზე კი დავიწყეთ ის ბუხარული, რომ მოყარეს „მოყარულად“ მოცემას და მტერს კი „ზარი“ ევაროს. — მერე საუბარიც გავხაზოთ გულ-გახსნით, მაგრამ ვისზე, ან რაზე?... ნათქვამია, „მელას რაც ავრანდებოდა, ის ეხმანებოდა“ და ჩვენც, რასაკვირველია, ჩვენს ახალ გაზეთზე, „კვალზე“ ჩამოვადგებთ სიტყვას! ჯერ ფეხი არ აუღვამს და ანაოვე სალოცობზე ენატყვიან: ერთი ჩვენი მეგობართაგანი გვეყრის. „ღდათ ვევიხარე, რომ გვიფიქრებთ გაზეთის გამოცემა, მაგრამ სახელი კი არ მომეწონა! აბა, რა დასარქვეი იყო „კვალი“? პირველი ასო რომ გამოაკლო, „ძ“-ნი რომ მოაცილო, „ველი“ დარჩებოდა.“

სწორედ მართალი შენიშვნა არის: „კვალს“ რომ კანი გვაძარბოთ „ველი“ დარჩება, მაგრამ მაგით, იმედია, „კვალს“ არა დაუშვადებოდა-რა!... ზოგს აენებს და ზოგს კიდევ არგებს კანის გაცლა-გაძარბობა. მავალითად ავიღოთ ყაჟის ჭია: ერთხელ კი არა, რამდენჯერმე იცელის კანს და მით თან-და-თან სიკეთეში შედის და უკანასკნელ კანის გამოკლვას შემდეგ თავს მაღლა იღებს და გულ-და-გულ მიტოვებს ცახზე, რომ ზედ ვარსკვლავებზე ირგვლივ შამოაკერცხოს ყვითელ-ყვითელი პარკები და ზოგაც შიგა და შიგ ღოშაღლიც გამოუტრის?!... აღამიანიც ასე: ვისაც პირველივე კანი ფუფუნებში და განცხრობაში გამოუტყველოდა ტანზე მუხის ქერკიით გამაგრებობა, ის მისთანას ვერას ამოხიბუნებს გულიდან; რომ ქვეყანას აბრეშუვად გამოადგეს. არა, ყველასთვის არ არის საშიში კანის გაცილებად და ჩვენი „კვალიც“ იმათ რიცხვშია. — მას კიდევ ისიც ზედ

უნდა დავამატოთ, რომ „კვალის“ „ველი“ სცხსება და ვალს კი არ ნიშნავს — საზოგადო მოველოებასა და ვალდებულებას, რომელიც კარგად უნდა ესმოდეს ყველას.

* *

„მწერლობა“ უცნაური სარკეა, სადაც ქვეყნის ძველი და ახალი ავ-კარგინობა უმეტეს-წაკლებოდ უნდა პირდაპირ იხატებოდეს და არა კერძო საპირადლო და სანაყარო სარბიელი. მწერალი კი — დიდი მოძღვარია ქვეყნისა, რომელსაც ყურს უღებდენ აწ და მარადის“ და მიტომაც მისი მოველოება ლეთისა და კაცის წინაშე დიდია!... კერძობითი რამ საპირადლო მტერ-მოყვრობა, მისიან-სხვისიანობა და სხვ. მის გულს არ უნდა ეკარებოდეს! ვინც ამახ გაღუბევის, ის არის ქვეყნისთვის გამოყველი, იუდას თანაზიარი! ამაზე ვინ არ დაგვევთანებება, მაგრამ, ვაი, რომ ყველას არ ესმის, თუ რა განსხვავებებია პირადსა და საზოგადოს შუა? ვინც ამ აზრის არის, რომ „თუ მე აღარ ვიქნები, ქვა-ქვაზედაც წულა ყოფილია“ აბა, იმას ვინ რას დააჯერებს? მეგვს მიტომ სდევნიან, რომ ის ქვეყანას აენებს და ცხერებს ტყავს აძობს და არა მიტომ, რომ იმას პირადად გრძელი კუდი აქვს და ვაწუშეულო კისერი! აღამიანებშიაც ბევრია მეგვლ-კაცები. კიდევ უფრო მეტი ცხვარ-კაცები!... და ჩვენც ხან-და-ხან რომ მეგვლ-კაცებს შეუქუქანოთ ხოლომე, ეს, რასაკვირველია, პირადობა არ იქნება. მაგრამ არც ის უნდა დადვიფიყოთ, რომ ზოგჯერ „შეზინებულ მწყემს ძაღლი მგლად მოიხევენება ხოლომე და შეცდომით ასიტებს ქაქანს!... შეიღობება ზოგჯერ ჩვენც“ შეესტდეთ და მაშინ ყველას უფლებად ექნება, მტერსაცა და მოყვარესაც, რომ გვაშხილოს და შეცდომა გავასწორებოთ... ის დარბაისი-ლული მხილვება ქუთუში დაგვიადგება, ჩვენ ჩვენის მხრით საქვერცხვად აღვიარებთ შეცდომას და მაშინ-ღებელსაც მაღლს შეგსწირავთ; მაგრამ ახირებულად რომ ვინმე დაგვიჩინოს თუ „ეს ასე უნდა იყოს და არა ასეო!“ რუსთველის თქმისა არ იყოს:

„გვითხრას რამე ერთი ორი
 უმხავესო და შორი შორი;
 ჩემი სჯობსო, იძახოდეს,
 უცილობდეს ვითა ჯორი...“

მაშინ იმასთან კი ნურას უკაცრავად, რომ მის მხილვას დაიწყების კილობანში ვატყუტეოთ თავი და კრიტიკი აღარ დაქსობთ!... და ან კი ვიღას იცულებო მისთვის, მაშინ როდესაც, რაც კი ქვეყნის მოსახლენი და სასარგებლოა, ის ჩვენი სანატრელია და საქმეარია... რაც მაცნებელი და სახარელოა, ის კი საგამობი და სადენეელი, რომ ორივეს კვალში ჩაუვდეთ და იარაღი შესუფერი ეიხმაროთ, რა იარაღო? —

გება იკითხოს ვინმე და ჩვერც სახაუსხოდ ერთს ძველებურ ამბავს მოვახსენებთ: არჩილ ბატონიშვილი, მეფე სოლომონ პირველის ძმა და სოლომონ მეორის მამა, მეფე ერეკლეს სიძე იყო. იმ დროში მთელს იმერეთში ტოლი არავინ ჰყოლია ეფექტობით: განსაკუთრებით ხმალი იყო მისი ვანთქმული, ერთხელ ეწვია სიმაჰრს, სწორედ იმ დროს, როდესაც თათრებთან ბრძოლას აპირებდა ერეკლე. დავით სარდალმა, ორბელიანმა, უთხრა არჩილს:

— ბატონიშვილო! იმერეთში შენა ხარ განთქმული და აქ ამერეთში არც მე მწურობენ ეფექტობა. შემთხვევა გვაქვს, რომ დღეს ჩვენი ეფექტობა ერთმანეთს ეუტყნეთო. დავთანხმენ ერთმანეთს რაინდები. ამ დროს გაიშარა ჩვეულებისა მებრ ომის წინედ დავლური; გამოვიდა თათარი და გამოიწოდა ქართული; გაჟუვა დავით სარდალი და გადმოაგდო სტენიდან. მიეშველა მეორე, ისიც დამზაით მოკლა სარდალმა!... გამოვიდა მესამე ხმლით გაჟვეთა და მეოთხეს კი ხანჯლით გაუბო გულ-მკერდი. ერთსა და იმავე იარაღს ორჯელ განგებ აღარ ხმარობდა, მოუწონა არჩილმა და უთხრა: „ახლა რაღას იხამ, რომ სხვა იარაღი აღარა დატრია-რაო?...“—ერთიც კიდევ გახლავს—უხასუბა ორბელიანმა—გაჰკირავებს დროს ეფექტს ისეც იარაღად გამოაღებავსო!... გამოხსნა ბეჭენ-ლი, მთელი მტრის, მოასწორო, გადაჰკრა დახტ-გვერად და თავი გადაფხრილა. ბატონიშვილმა უთხრა:

— მე გეგები არც ერთი არ ფიცი. ჩემი ფარცა და ხმალიც მარტო ეს კალდობი არისო და ჩაერთა ხმალი-ხმალი მტრის გუნდში. ისეთი ზარი დასცა მტრს და ისე გაფანტ-გამოფანტა, რომ მწახველს ტარიგული მოავგონდებოდა!...

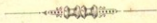
გაკვირებულნი დავით სარდალი მივიდა, სიმდაბლით მოახსენა:

— ხმა ლეთისა და ხმა-გრასისა! მართალიც ყოფილა თქვენზე რასაც ამბობენო! მე როგორც უბრალო მეომარმა, ყოველ ეყარი იარაღის ხმარება თანასწორად უნდა ეიცოდენ, რომ მტრის მოსაგერებლად ის ვინმარა, რაც დროსა და ადგილზედ უფრო მომემარჯვება! მაგრამ შენისთანა გმირისთვის, გრძელი ხმლის მტერი აღარაფერია საქირიო!... მე სანამ სული პირში მიდგია, ევერც ერთეყარი იარაღზე ხელს ევერ ავიღებ და თქვენ კი თქვენი ხმლის მტერი ნურა გინდათ-რაო!

ამისი არ იყოს, ჩვერც ევერ შევეუშვებთ ხელს სხვა-და-სხვა გვარ იარაღს!... და მწერლობაში სხვა-და-სხვა კილოს ვერ დავივიწყებთ: წყვეთ ეჩნება, თუ ლოცვა, ვედრება თუ ყვედრება, დაკინება თუ მოწონება ყველას ვიცისრებთ და არც ერთს არ დავეზრდებთ და იმას კი, ვისაც მხოლოდ ერთეყარი

მწერლობით, ერთნაირი კლოთი, არჩილისა იყოს, ცხოვრებაში კვალის გატანა შეეძლება—სიხარულით მივეგებებით და გზას დავულოცავთ.

აკავი.

ქ ვ ა ლ ი

(სახს-დწლა ამავეი)

არიამ, მარია!... ხმა არავინ ისმის. სად ვადიხებუწენ?... ჩემო რძალო, მარია!... არა, რადეროსლა აქეთ იქით ჩერჩეტია, რომ არ მესმის. ავერ ახალი წელი კარს მომდგარა, ყველა თავის კერას თან უნდა იყოს და ჩვენი ხალხი კი არსად არის; სულ ეს დაუდევრობა გველუბავს ჩვენა.— გაჯაერდ მოხუცი სვიმონ მთავარი, რომელიც ერთს უზარმაზარს ბუბრის წინ იჯდა, ყუაჯრევი ბუბრის კერასთან მიგებინა და ცალი მხრით ზედ იყო მიწდობილი.

ის-ის იყო ბინდი ჰკრა. სვიმონ მთავარმა ბუხარს მუშმარჯვა, მაგრამ მისი ბერი გული ერთობ აღუელებულიყო, რომ სახლში ჯერედ არავინა სწანდა. ოთახში სიმნელე ჩამოვარდა; მხოლოდ ვალუნ-ლუშებელი ბუბრი და გამოკრთალი შუქები ოთახის კედლებზედ დაკიმკიმ-დაფარუატებდენ და სიმნელეს ძალას უყარავდენ. ცეცხლის შუქს მოხუცის სიმონის შუბლზედ ლაბლაბი გაჰკონდა, სხივები ცეცხლის სვიმონის თეთრს თმაში იყვენ დაბნეულნი და მის თოვლივით თეთრს თმა-წვერს ახლად მოკრძობილი ევერცხლივით აბზინებდენ. სვიმონ მთავარი წამისწამ შუბლზედ ხელს გადაისვამდა ხოლმე და მწარედ ამოიოხრებდა. სვიმონ მთავარი ღრმად მოხუცე-ბული და ბეერის ავისა და შვიის დროს მომწერე იყო. თითონ იტყუდა ხოლმე, რომ მე ნიჭოზულმა მკუთრთა მთავართაო. მღვდლობა ედღარ ღირსებოდა, რადგან კოლი გდასცულიყო, და ამიოტრ სამუდამოდ მთავრად დარჩა. თავის დროს და ხალხის ღირი მოსიყარული, მღვმერთეგლი იყო. ახალი არა სწამდარა და არც არა უყარდა-რა. როდესაც ერთად ერთი შეილი, თვისი იმედი და ნუფეში, გადაეცევა-ლა, მოხუცმა სიმონმა არკიელს ადგილი სთხოვა: შეილის შეილები და რძალი დამჩინე სარჩენი და უნდა საშუალება მომცეთ ცხოვრებისაო. ადგილი მისცეს, მაგრამ ერთმა შემთხვევამ სვიმონ მთავარი კინადამ დაჰლუბა, რომ არ ეშველნათ. ერთხელ, თურმე

არქიელთან იყო მწირველი და წირეაზედ ანტონ კათალიკოზი, თვისი მაკურთხებელი ნიკოზელი, თურმე მოიხსნა. ვაღებულმა არქიელმა იკითხა თურმე: „ეს კაცი გიგი ხომ არ არის? როგორ გაბედა და მოიხსნა ვიღაც პირებოა“. სვიმონს გულზედ ცეცხლი მოკიდა და უთხრა თურმე: „მე სხვას ვერაფერს ვიცი; ჩემს კონდაქში რაღაც სწორია, იმით ხსენებენ; ვინც მაკურთხა, ჩემ მიერ მოხსენებაც იმას ეყუთენისო. როგორც იყო გადაარჩინეს ამ დადიარაბას, ჩასთავლეს, რომ სვიმონი მოხუცებულობის გამო ცოტა შერყეულა.—სახლში სვიმონ მთავარს პაპა სვიმონს ეძახდენ.

— ემ! მიიღია ეს ძველი წელიწადი; ჩემსავით წელში გაიმხსრუჯა და ვინ იცის, მეც და ამასაც ერთად ამოგვივიდეს სული; მადლობა უფალსა, ყველაფერი მისი ნებაა; სოფელი ნიადღა ასე მქნელია:

„ვთი სოფელი, რამივან ხარ,
რას ვეპარუნებ, რა ზენ გჭირსა!..“

— წარმოსთქვა ზუზუნით სვიმონმა და კვალად გაფიცებულს შუბლზედ ხელი ვადისა, რომ გავგრძობინა. „ყველა მართალია, მაგრამ დაკვებებაცკი მართალია; სულ იმაზედ არის დამოკიდებული შენი ერთის წლის ცხოვრება, თუ როგორი მგეკლემ შემოვა სახლში და როგორს კვალს შემოიტანს... აღარაფერს ვეცაბებ დღეს მგეკლედ, ოთხი-ხუთი წელია ხეირი ევლარ ენახეთ; ვთი, ჩემს სიცოცხლეს, ჩემთვის უღირსი შვილი ჩემი დასამიწებელი ხელგებით დამეპარებ, საქონელი გამიწყდა, სიღარიბემ წელში გამელუნა, ვინ მოსთვლის, რამდენი რა გამოიძიოლია“, ფიქრობდა პაპა სვიმონი და მწარედ დაღონებული ჩასტყეოდა ვაღადადებულს და გამხიარულმებულს ბუხარსა. იქნება კიდევ დიდხანს ყოფილიყო ვართული მწიერ ფიქრებში, მაგრამ კარების ჭრილობა გამოაფხიზლა და უწებლიედ მიახედ; ღია კარებში გამოჩნდა შავებში ჩაქმული მანდილოსანი, რომელსაც ათასი რამე სახლის ავეჯი ეჭირა ხელში; მანდილოსანს თან ბავშვები შემოჰყვენ ლაპარაკით.

— საღ დაიკარგენით, ადამიანო! ბინდმა ქვეყანა მოიცვა, ახლა ყველა თავის სახლშია; აძღროს წინწალი და თრევა აღარ უნდა; ყველა თავის ჭერქვეშ, თავის ჭოხში უნდა იჯდეს; ყველა ცუდი საქმე, რასაც კი ამ ბინდიდან ჩაივინდეთ, დაგვეკვებება და კვლავაც სულ ასე არე-დარევით ვიცხოვრებთ.

— რაქნა, ბატონო! საციკელების მოსაგროვებლად დაედიოდი; ზოგან რა საციკეელი იყო, ზოგან რა... რა ეყუო, მეზობლობაა, ხელის გამართვა უნდა.

— ღმერთმა ჩემმა დამიფაროს მეზობლოს! ხელის გაუმართაობისაგან, მაგრამ, ჩემო რძალო, ყველაფერი თავის ღროზედ უნდა ვაკეთდეს.

— გოგია, შვილო, ადგ. გენაცვალოს დედის შენის თვალები და დაოქიანთ სოფიას როდინი და როდინის ქვა გაღურბვენი... აკი, შენ გამგანე ბიჭი ხარ!.. ადგ, პო!... შენთვის ცალკე ლამაზხედ გოზინაყს აკეთებ... ბავშვმა გოზინაყის ხსენებაზედ ყურები აცქეტიდა, მტრადღვით შეიფთხიარლა და მოკურცხლა მეზობლიანთსა.

— აი, კიდევ საძაგლობა! დაიწყო წყრომით სვიმონმა, შარშანაც ასე უღროვოდ მივრჩით ს... სა და დაგვეკება, წელსაც ისეა, მერმისაც ასე მოგვივა... დიდი თოვლი მოვიდა?—იკითხა სვიმონმა.

— ცოტა ქარი ამოისინდა, ვთი თუ ი ბიჭი ჩარჩეს საღმე, და რაღა ექნათ...

ქარმა უმატა. ცოტა ხანს შემდეგ მოისმა გულსაკლავი ღმლილი და ზუზუნი; კარების რაზას წაკარონი შეუღდა; შემობრუნის ფანჯრებს და კარებებში, თითქო სახლში შემოსვლას იხეწებდა, რომ ბუხარზედ მოთბესო; ქარმა ფოფი თოვლი ჰერში აიტანა და საშინელი კორიანტელი აყენა. ვარედ ბუნებას ალიაქოთი აქეს. პატარა ხანს შემდეგ მოისმა კარებზედ ყრუ ხმა და ვიღაცის შეჩვენება.

— მარხილმაც დივივინა. ნეტავი როგორი მორიკ დავაბარე, ისეთი მოვიტანოს, სოქვა სვიმონმა.

— აქაც არის ნერგის კუნძი.

— არა მარამ, მუხის კუნძისთანა როგორ შეიძლება; მხიარული ცეცხლი იცის და ნაბერწყალი გამოუღვეელი აქეს; როგორც კი ტალკვებსში, ისე კი მუხის კუნძში ნაბერწყალი არ გამოიღვეა.

— უთუოდ, თედო მოვიდა, რაღაც ხმაურობაა. აძღროს შემოვიდა მარაში ვახვეული თედო, რომელიც თავიდან ფეხებამდე გავუზგლოლიყო თოვლში.

— ქრისტემ დაწყველოს შენი ამიღობა, მართო თედომ და ფეხები დააბარტუნა, მაგრამ ქალამნებზედ თოვლი შეყინვიყო და არა სცივოდა. ხარკამეი ვაწყვიტეთ. ისეთი კორიანტელი დგას, რო წინა ნაკვალევს მამინე ნიავქარებს, უკანა წინას კვალს ევლარა ხედეს, რომ ზედ გაიაროს. ორმოცი მარხილი მოვდიოდით და ჩაეღობცენით; ჰაი, ჩვენ და ჰაი, ნიავქარი! შემოვუტეთ საქონელს, გავარღვეით თოვლისა და საღლა კვალ, თითქო არაფერს გაუელიო! მითომ ტყე-ტყე მოვიდიოდით, მყუდრო იყო, არა გვიშედა-რა, გამოეცდით თუ არა ტყის პირს, დავიბერა და რა დავიბერა, რომ თვალთა წინ აღარა სჩანდა-რა. ენაცვალო ჩემს ნიკორას სულ

კალ-ულღოე მოჰქონდა მარბილი. რა გაუჭირდებოდა, დამუხლისთავებდა და სულ მკერდით არღვევდა. ჰო, და! რაშაჲც იმას მოეუშატებ... მაგრამ ისეთი კუნძები კი მოვიტანე, თითო თითო ოქროთ ღირს, სთქვა თედომ და თოვლიანი ქალამნები ბუხარში შეაწყო.

— ღელურჭები კი არ მოიტანე, შეილო, ცეცხლში შესაჩინჩხილებლად? ჰკითხა სვიმონმა.

— მა რა... ჩამოვიტანე მაშ... ოთხი ღიდი კუნძამარი მაქვს; ისე მოვლენ „ბუხარი და ის მორგები, როგორც ლარი. ჰო, თავი არ მომიკედება... თედო გაბრუნდა მორგების შემოსატანად, სვიმონმა ბუხარი გამოლადრა, გული გამოაქალა, მიუწ-მოუწია ცეცხლი; რომ კუნძ-მორგები ღამაზად გამართულიყვენ.

— აი, ნათლია, ჩემო! ეს ერთი მუხისაა, მეორე რქბილაა, გული სულ გამოფლურული აქვს, ისეთს გუგუნს, ისეთს სიმღერას მორთავს ბუხარში, როგორც კაი მაყარი, ჰო! თავი არ მომიკედება!

სვიმონმა გამართა კუნძები ბუხარში; მარიამმა შიგ რქება გასდო და ზედ საკლდით ღიდი საარაყვები ჩამოჰკიდა, რომელშიაც ღირის თავი ჩაღო, მეორე ადგილას ზედადგარი გამართა და გონიანს მზადება დაუწყო. ბუხართან მოაგორეს ბევრ შეგება ნებით თევ-გადავლსილი გოგორები და სიცილ-კიენით ამოალაგეს ტაბაქედ სხვა-და-სხვა ხილი და ჩურჩხელები.

— შეილო, ვახტანგ, მომიტანე აქ ღიდი ტაბაკი, უთხრა სვიმონმა. ტაბაკი სწრაფად მოერთა და სვიმონმა რიგზედ დაალაგა ყველაფერი: გონიანს გვერდს მოუღვა ჯამით აბრამიანი, ჩურჩხელები და ყოველ ნაირი ხილი. — აბა, მარიამ, ახლა ბედის პურები მოიტა...

— აი, ეს ღიდი ბედის პური თქვენია, დაოწყო მარიამმა, ეს ჩემი...

— რა ჩემს ცოდვს დაუხვია ასე... ეგჰ, ჩვენსავით დაშმარან, ჩვენს ბედს გევაგონებს; ტუფილად არ დაურქვევით ბედის პური...

— ეს ვახტანგისია, მიაწოდა მარიამმა.

— ყოჩაღ, ვახტანგო! რა ძალიან გაფუწულა შენი ბედის პური... ასე აიყენ, შეილო, ჯანით, ღონით, ჰუთით და სწაულითა...

— ეს გოგაისია. აი, ეს იულოსი, კვლავ მიაწოდა მარიამმა.

— იულოს პური ცოტა დაღრეჯილა და გულიდან ნივთიც ამოეარდნია, გოგაისი უნდა დაღრეჯილიყო, რომ ეგ ცოტა გაუფიანარია...

— აი, ეს თედოს სახრეა, ეს ორმო. . რა კარგო გამოცხვა ეს ორმო, და!

— კარგი მაშინ იქნება, როცა პირამდი გავალიცლიცებ, ჩაურთო თედომ, რომელიც დასტკეროდა ტაბაქსა.

— ჩემს თვალებსა, ე, წიწილ-კრუხე კი ვერ გამოვიღო კარგადა, სულ დაიკრუნჩხენ, წუწუნით წარმოსთქვა მარიამმა.

სვიმონ მთავარმა ყველაფერი დაალაგა და ზემოდან ღირის თავი დაღო.

— მართლა, პაპა, ბასილა რომ დაგევიწყდა!.. წამოიყვრა ვახტანგმა.

— ეი შენ, ჩემო თავო! თავიდათავი არ დაგევიწყდა! მობიტათ, მობიტათ!

— პაპა, პაპა! რა ნაირით ვაჩჩხელა! მაზვიანთ სოსას ჰგავს სულა! ღმერთო, რა ნაირით ჰგავს, სთქვა ვახტანგმა სიცილით, მას ძმებმა ბანი უთხრეს და გამზიარულდა სვიმონის სახლის ქერი.

— თედო, კერცხი წაიღე ბოსელში, ღილით რომ ადგე, ყველა საქონელს გაეზედ გადაუსეი და მერე ისე დაალეინე წყლი და დალოცე: „ასე დარგეულდით სიმსუქნითა-თქო.“

— უი, კა! ჩვენი მეკვლესათვის კი დამევიწყდა, ცალკე ამცო ძღვენი, სთქვა მარიამმა.

— იმ მეკვლესაგან ჩვენ ხეირი ვერა ენახეთ; ჩემის სახლის მეკვლე მე ვარ; ის მეტია, როცა შინაურს გარდა გარეულოც მეკვლეობს; სხვა კაცი, ვინ იცის, რა გულით შემოდის შენს სახლში. როცა შენს სახლში შემოდის, თუ გული ღვარძლით აქვს სასე, აბა, რა კეთილი კვალს დაამჩნევს; აკი, იმიტომაც არის, რომ ეს ოთხი ხუთი წელიწადია, ნიათი გავიწყვა. ეს ამოდენა უბედურობა, ჩემო რძალი, სულ რის ბრალია? იმისი, რომ გული ღვარძლით შეგეჭმნია, ერთს მეორის ბოროტებაში ამოსდის სული; ერთს მეორისათვის პირში სული შურს; მეტი ლუკმა რომ ჩაიღო, გითვლის, თვალები სისხლით ეცხება, რად ჩაიღოთ. ამისთანა კაცი შენს სახლში რომ შემოვა, რა კეთილი კვალს დასტეგებს; ცული გუთანი ღრმად კვალს ვერ გავაღებს; სახნის-საკვეთს ყოველ წლიე გამოწევა და ცეცხლში გატარება უნდა, რომ კარგად მოხნას და ღრმა კვალი გაველოს. ისე კიდევ ყველა კაცს გულის გაწმენდა უნდა; თუ გულ-გაწმენდილი შედინარ სახლში, რასაც ინატრებ იმ სახლისთვის, ის მიეცემა... ჰაი, ღელას! უწინდელი დროე, რა იყავ! ჩემისთანა უბრალო აზნაურ-შეილი მევეს დაუხედებოდა ზოლმე. გლეხი? ჰმ! თუნდ გლეხი! საჩიო საბადებელი არა ჰქონდა თუ...

— პაპა, პაპილო! მაშ ნურც მე წავალ ო რა-
ქიანთ სოფოსთან მეველეთა? ჰკითხა ეახტანგა...
იმდენი წიწილები გახარდა შარშანა, იმდენი რო, სულ
ჯგუჯა ჯგუჯა დაუდილა. წველან ასე მითხრა, შენ
მეტს არაიეს შევეშვებ სახლში, შენ კარგი ფეხი
მომიტანეო!

— როცა გაიზდები, შენც უფლი ფეხი გავიხ-
დება და უხეირო კეალს დაამწენე.

— რათა, პაპა, ჰა!... მითხარ, პაპა, ჰა!...

— რომ გაიზდები, მაშინ გაივტა... ახლა ძი-
ლის დროა, დაიძინეთ, შეიღებო, დაიძინეთ... თედო,
ეს რა ამაყია, რომ ამაღამ ერთი თოფი არაიეს გაუ-
სროლია... შენ მაინც გაისროლე ჩვენი თოფი.

— ეეჰ, შენი კირიმი! მუჯუზალს თუ დაეიდებ
ფალიაზე, თორემ რა ჯანაბა ააფუთქებს.

— ჰი, ვილი! ჩვენო მამარო!...

თედო წავიდა; ბავშვები სახნებში ჩაძვრენ;
სეიშონ მთაყარმა ტაბაკი თავით დაიდგა და ბუზარ-
ში კუნძები გაასწორა; მალე ძიღმა მოიკცა მთელი
სახლი; მხოლოდ ზეირიან-სტევენა არღვევა სიჩუმეს
და წამის-წამ ბუზრიდან ავარდნილი ნავერწყლები
აშუქებდენ ოთახის კედლებს. არ სძინაეს გარედ ბუნე-
ბას. ქარი ისევ ღმუის, უშტეტენს, იწვეს სახლში შემო-
სასვლელად. არ სძინაეს შინ სეიშონ მთაყარს; მისი
გული კენესის, სწუხს და ბანს აძლევს ბუნების ალია-
ქოთს; გათეღლისწინა მომავალი ცხოვრება თავი-
სისაშვილის შეიღებისა, რომელნიც უპაატრონოდ უნდა
დარჩენ მას შემდეგ, ან რა პატრონობა უნდა გაეუ-
წირო, ფიქრობდა მწარედ სეიშონი, მეც თვით საპა-
ტრონო ვარო. მაგრამ ღმერთი! ღმერთი დიდიდა,
სოფელი ვანიერია; ობლის პატრონი ღმერთია; გუ-
ლი, ნუ დამლაჩრებიხარ სიღარიბისგან; წარვედით
ჩემვან, ბოროტო ფიქრო! აქ გადიწერა პირჯვარი
სეიშონმა და გადაბრუნდა დასაძინებლად, მაგრამ
მამალმა დაჰკიცგა; სეიშონი წამოჯდა, ჩუმად ჩაიკცა,
აილი ტაბაკი, ხანთლები გააჩაღა და აბრამიანი ვაი-
ტანა გარედ. ძლიერ-ძლიერობით შემოუარა სახლსა,
მოვიდა კარებთან და მზარულად შესძახა:

„შემოვდი ფეხი,
გწყალობდეთ ღმერთი,
ფეხი ჩემი, კეალი ანგელოზისა“

ლოკცა სამჯელ გაიშორა; სახლში ყველანი
მარდალ წამოხტენ და მიეგებენ მოხუცს მეკელესა,
მარიამა ტაბაკი ჩამოართვა; მოხუცმა მეკელემ ყველა
გადაჰკიცა.

მივიდა მეველე ბუზართან, აილი ღვედრები და
შეუჩინჩხლა მუხის კუნძს; გუნდ-გუნდად ავარდა
ნაბერწყალი.

— ღმერთო, მოგვეცი ამდენი ქათამი, ამდენი
ხარკამეი, ამდენი კეთილი, ამდენი ღეთის და ბატო-
ნის წყალობა, ამდენი დღევრძელობა, ჩემს შეიღებს;
ამდენი კეთილი ჩვენს ქვეყანას!... ჩემი ნაკვალევი
კეთილად მოუვლინე, დამაბედებულო ღმერთო, აქაუ-
რობას!

შემდეგ მოხუცი მეველე მოვიდა ტაბაკთან, თი-
თო ლუკმა აბრამიანი აილი, ჩაუღო სათითაოდ პირ-
ში და ლაღდებით წარმოასტკეა:

— ასე ტვილათ დამიბერდით, ასე ტვილად
დამიბერდით!

ს. მკალაღლი შეიღო.

— რედაქტორ-გამომცემელს ან. თ.-წუთელისს. —

განცხადებანი

სამეცნიერო და სალიცერაფერო ნახაყებიანი გამეტი

„ქ ვ ა ლ ი“

გამოდასს 1893 წლიდან ეოველ კვარაში ერთხელ
ერთიდან ს ა მ თაბაამდის.

მულმივი თანამშრომელნი არიან. თ-ღი აკაკი
წერეთელი, გიორგი წერეთელი, თ-ღი ი. მაჩაბელი.
ჯერჯერობით აღვეითქვეს თანამშრომლობა ეც. გა-
ბამეილისამ, იაკობ გოგებაშვილმა, სოფ. მგალობ-
ლიშვილმა, ნ. ხიზანაშვილმა (ურბნელმა) ი. ბახტა-
ძემ (ხიზნელმა), ნ. ლომაურმა, ანტ. ფურცელაძემ,
პ. უმიჯაშვილმა, ა. ჭიქინაძემ, გ. იოსელიანმა, ფ.
თაყაიშვილმა, ი. ბაქრაძემ და გ. გარსევანაშვილმა.

წლიურად ელირება გაუგზავნებლად 7 მანეთი,
ხოლო გაგზავნით 8 მანეთი.

ნახევარის წლისა გაუგზავნებლად 3 მან. 50
კ., გაგზავნით ოთხი მანეთი. სამი თვისა გაუგზავნე-
ლად 2 მანეთი, გაგზავნით 3 მანეთი. თითო ნომე-
რი აბაზასთ.

ხ ე ლ ი ს მ ო ფ ვ მ რ ა მ ი ი ლ ე მ ა

ტფილისში არწუფისხელ ქარესლის ქართულ
სახალხო სამკითხველოში და „წერა-კითხვის საზო-
გადობის კანცელარიაში“.

ქალაქ გარეშე ზელის-მომწერთა შეუძლიანთ
მიიქცენ „ჯეჯილის“ და „კეკელის“ რედაქციაში ამ
ქურნალის დასაბარებლად.

ინონ „ჯეჯილის“ და „კეკელის“ ერთად დაიბა-
რებს, იმათთვის წლიურად ელირება გაუგზავნებლად
10 მან., ხოლო გაგზავნით 12 მან.

კერძო განცხადება დამეკვდება სხვა-და-სხვა ენაზე.

საქმეწილი სურათებიანი ჟურნალი

ჯეჯილი

წელიწადი მესამე

გამოვა 1893 წელსაც აგრეთვე ორ თვეში ერთხელ იმავე პროგრამით, როგორათაც აქამდის.

„ჯეჯილი“ დაბეჭდვება: მოთხრობანი, ლექსები, ზღაპრები, მოგზაურობის და შესანიშნავ-კაცთა ცხოვრების აღწერა, პოემები, მოკლე ამბები, სამეცნიერო წერილები, საბავშვო სათამაშონი და საფარჯისონი, სამათემათიკო გამოცანები, იგაფები, ანდაზები, გამოცანები, ნარკვი, რებუსები და სიმღერები ნოტებით.

ჟურნალში მონაწილეობის მიღება აღვეთქვეს ყველა ჩვენმა საუკეთესო მწერლებმა.

ჟურნალი „ჯეჯილი“ ტფილისში დატარებით ღირს—3 მან. ტფილისის გარეშე გზავნით 4 მან.

ცალკე ნოჰრის ფასი ტფილისში არის 70 კაპ., ხოლო სხვა ქალაქებში—ქუთაისს, ბათუმს და გორში,—75 კაპ.

ხელის მოწერა შეიძლება მხოლოდ წლით და ნახევარ წლით.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) ტფილისში—„წერა-კითხვის საზოგადოების“ კანცელარიაში Дворцовая ул., д. Зем. Банка. № 102), „ქართველთა აზნაუგობის“ წიგნის მაღაზიაში და თვით „ჯეჯილის“ რედაქციაში (Красногорская ул. д. № 7 Назарова).

2) შუთისში—ან. ბაქრაძისთან, ღმ. ბაქრაძის სახლში.

3) გორში—მკ. შურცელაძისას.

4) ბათუმში—მ. ნიკოლაძის სააგენტოში.

5) სანჯაბში—ყარაჰან ზეიძისას.

ფოსტის ადრესი: Вь Тифлисе редакцію грузинскаго дѣтскаго журнала „Джеджи“.

ტურთ სწავლა და ცოდნა სააეკლესიო და საზოგადოებრივთა ცხოვრების კითხვათა შესახებ; 3) გაანერცელოს საქართველოს სამღვდლო და საერო წოდებაში სწავლა და მცენიერება ქრისტიანობრივის კეთილ ზნეობისა და სარწმუნოებისა და 4) აუხსნას და განუმარტოს სამღვდლო და საეკლესიო მოსამსახურე პირთა ზოგიერთი საეკეო კითხვები, რომელთა ცოდნა მიუცილებელ საქირაებას შეადგენს მათთვის მტკიცედ მათი მოველობის აღსრულებითათვის.

ფასი გაზეთისა

12 თვით „მწყემსი“ 5 მ. 6 თვით „მწყემსი“ 3 მ. — ორივე გამოცემა 6 „ — ორივე გამოცემა 4 „ — რუსული „ „ 3 მ. — „ რუსული „ „ 2 „

რედაქციას აქვს კანტორები: ქუთაისში ხანანაშვილების სახლებში და ყვარდალაში რედაქტორის საკუთარ სახლებში. გაზეთზე ხელის-მოწერა შეიძლება როგორც ყვარდალაში, აგრეთვე ქუთაისშიც.

გარეშე მცხოვრებთა გაზეთის დაბარება შეუძლიანთ ამ ადრესით: Вь Квирлии, вь редакцію газетъ „МЦКЕМСИ“ и „ПАСТЫРЬ“

ივერია

გამოვა 1893 წელსაც იმავე პროგრამით, როგორც აქამდე.

ვისაც მსურს დაიკეთოს გაზეთი 1893 წლისათვის,

მ ი ჰ მ ა რ თ ო ს

ტფილისში, ა) თითონ რედაქციას, ნიკოლოზის ქუჩაზედ, ვარანცოვის ძეგლის პირდაპირ, თ. გრუზინისკისეულ სახლებში, № 21, ბ) „ქართველთა-შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ კანცელარიას, სასახლის ქუჩაზედ, თვად-აზნაურთა საადგილ-მამულთა ბანკის ქარეხალის გალერეიაში, № 102.

ტფილისის გარედ მცხოვრებთა უნდა დაიბარონ გაზეთი შემდეგი ადრესით:

Вь Тифлисе вь редакцію газеты „ИВЕРІА“

გაზეთი წლით ღირს 10 მან., ნახევარი წლით—6 მანეთი.

რედაქცია ამასთანავე აცხადებს, რომ იგი გაზეთის გავაზნის გამო პასუხის მგებელი იქმნება, მართა იმ ხელის-მოწერათა წინაშე, ვინც გაზეთის დაკეთისათვის ხედარს ფულს პირდაპირ რედაქციაში წარმოადგენს, ანუ გამოგზავნის.

გაზეთის ფასი დაბეჭდილია გაზეთის სთავებშივე, ხოლო სრული პირობანი გაზეთის დაკეთის გამოცხადებულა ივერის უქანსკენელ გვერდზედ.

მიიღება ხელის-მოწერა 1893 წლისათვის ორ კვირულ გამოცემათა ძარტულს

„მწემსხმელ“

და რუსულ „ПАСТЫРЬ“-ზედ

მიზანი და დანიშნულება გაზეთისა: 1) შეატყობინოს სამღვდლო და საერო წოდებას ყველა განკარგულება და მოქმედება უმადლესთა სასულიერო და საზოგადოებრივ მართებლობათა, კონსისტორიათა და მღვდელ-მთავართა; 2) გაავრცელოს ქართველ სასულიერო წოდებაში და ხალხში სალიტერატურ

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1893 ГОДЪ

на газету

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

(десятый годъ изданія)

Въ 1893 г. „Новое Обозрѣніе“ будетъ выходить въ Тифлисъ какъ и въ прошлые годы, ежедневно, по программѣ газеты литературной, общественной и политической.

Условия подписки: съ пересылкою и доставкою: на годъ 10 руб. на полгода,—6 р. на три мѣсяца—3 р. 50 к., на одинъ мѣсяць—1 р. 50 к., Заграницу: на годъ—17 р., на полгода—9 р., на три мѣсяца—5 р. (Подписка принимается не иначе, какъ считая съ перваго числа любого мѣсяца).

Для годовыхъ подписчиковъ, какъ городекихъ, такъ и инопородныхъ, обращающихся непосредственно въ контору редакціи, допускается рассрочка, на слѣдующихъ условіяхъ: при подпискѣ вносится 3 р., къ 1-му марта—2 р., къ 1-му мая—3 р. и къ 1-му сентября—2 р.

Подписка и объявленія принимаются:

а) Въ Тифлисъ: въ конторѣ газеты, Головинскій просп., д. Чихахова, № 12.

б) Въ отдѣленіяхъ конторы:

1) Въ Кутаисъ—при книжн. магаз. бр. Чихадзе, на Тифлисской ул. противъ собора, въ собств. домѣ.

2) Въ Батумъ—при Книжно-газетн. агентствѣ М. Школадзе

Инопородные адресуютъ свои требованія: Въ Тифлисъ, въ редакцію „Нов. Обозрѣнія“.

Редакторъ В. М. Тумановъ. Издатель К. М. Тумановъ.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1893 ГОДЪ

на армянскіе иллюстрированные журналы
ЕЖЕМЪСЯЧНЫЙ ДѢТСКІЙ

„АГБЮРЪ“

Съ приложеніемъ для воспитателей и еженедѣльный

„ТАРАЗЪ“

Журналы „АГБЮРЪ“ и „ТАРАЗЪ“ будутъ издаваться при постояннои сотрудничествѣ гг. Габріэля Мирзоянцъ и Степана Лисицянцъ по прежней программѣ.

Подписная плата: на годъ за „Агбюръ“—3 р., за „Таразъ“—6 р.; на мѣсяць—за „Агбюръ“—30 к., за „Таразъ“ 50 коп. Преміи получаютъ только годовые подписчики, подписавшіеся на оба изданія. Подписка принимается въ конторѣ „Агбюръ“ и „Таразъ“ на Вярятинской улицѣ, д. № 4.

ვადაყუა ვასასყიდად ყველა წიგნის მალაზიებს

ვალაჩინა ვაზინა ვიჩა ვაღვანილი

საქართველს კალენდარი

1893 წლისთვის

დასრულებული მრავალი სურათებით
შანი 45 კაპ.

შუის წიგნი

1893 წლისთვის

მრავანიარი ულით და მარანაღაშით

უაბა 40 კაპ.

სახსლსო კალენდარი

მრავალ ევარ საჭირო ცნობებით

შანი 10 კაპ.

მთავრეთა დეთობათ ჩეგულებრავი პრეტენტო

„ქართველთა ამხანაგობის“

წიგნის მალაზიამი

ისყილება ამხანაგობის შემდეგი გამოცემანი:

თხზულებანი ა. ვახუგისა (მოაზნებარობისა) ავტორის სუ. მ. კ.	
რათით და ფაქსიმილით, სამი ტომი, თითო ტომი ცალკე:	1—20
იგივე მშვენიერს ქალღღუბ და მშვენიერისავე ყლით, თითო ტომი ცალკე:	2—50
სამივე ტომი.	7—
სრული საზარეულო ქართულისა და ევროპული საკმელებისა.	1—20
იგივე ყლით.	1—40
თხზულებანი ი. დავითაშვილისა სურათით, ბიოგრაფიით და ფაქსიმილით.	7—80
იგივე მშვენიერის ყლით.	1—25
დაბადება და აღზრდა ერეკლე ბატონიშვილისა, ლევენდამოემა ბაჩანასი.	7—15
ხალხური ზღაპრები I ნაწილი.	7—30
იგივე ყლით.	7—40
ბნელა, მოთბობა ნ. მელანისი (სვედონიმი).	7—40
იგივე მშვენიერის ყლით.	7—90
თხზულებანი ი. ჯავახიშვილისა ავტორის სურათით და ფაქსიმილით, ტომი I.	1—20
იგივე კარგს ქალღღუბ მშვენიერის ყლით.	2—50
ტომი II.	1—
იგივე კარგს ქალღღუბ მშვენიერის ყლით.	1—50
ჩანგი.	1—
თხზულებანი ა. ვახუგისა ტომი მე-IV.	1—20
იგივე კარგს ქალღღუბ მშვენიერის ყლით.	2—50
სოფლის კულტურა, დ. მახანელისა.	7—20
იხა, იგივე წიგნი ჯავახიშვილისა IV ტომი.	7—60
იგივე კარგს ქალღღუბ.	3—
კედლის ქართული კალენდარი.	7—40